

MEDEDELING

Referentienummer:	MLER_115
Datum:	2019-07-02
Gewijzigd:	2023-05-30
Contact:	Dienst Lerenden
	barbara.heyde@katholiekonderwijs.vlaanderen - 02 507 08 66
	katrien.bressers@katholiekonderwijs.vlaanderen - 02 507 07 25
	kaat.hendrickx@katholiekonderwijs.vlaanderen - 02 507 06 41

Algemene Pedagogische Reglementering nr. 3 voor het voltijds secundair onderwijs - De delibererende klassenraad in de eerste en tweede graad van het gemoderniseerde secundair onderwijs

INHOUD

1	Situering	3
1.1	Regelgeving	3
1.2	Visieteksten en bijkomende informatie	3
2	Inleiding	4
3	Samenstelling van de delibererende klassenraad	4
3.1	Ambtshalve stemgerechtigde leden	5
3.2	Ambtshalve raadgevende leden	6
4	Autonomie van de delibererende klassenraad	8
4.1	Verhouding schoolbestuur - delibererende klassenraad	8
4.2	Discretionaire bevoegdheid	8
4.3	Deliberatievraag	8
5	Deliberatiehouding	9
5.1	Toekomstgericht	9
5.2	Positief	10
5.3	Objectief	10
5.4	Collegiaal en consensusgericht	10
5.5	Discretieplicht	11
6	Dossier van de leerling	11
6.1	Resultaten van proeven, toetsen of examens die door de leraren van de leerling werden afgenomen	12
6.2	Beslissingen, vaststellingen en de adviezen van de begeleidende klassenraad	15
6.2.1	Wat met een aangepast programma?	15
6.2.2	Wat bij een onvolledig dossier?	15

6.2.3	Wat in geval van verandering van school of structuuronderdeel in de loop van het schooljaar?	16
7	Concrete beslissingen	16
7.1	Vervroegd attesteren	16
7.2	Uitgestelde beslissing (bijkomende proeven)	17
7.3	Studiebekrachtiging	18
7.3.1	Het oriënteringsattest	18
7.3.2	Het bewijs van competenties (enkel in het 2de leerjaar van de tweede graad)	27
7.3.3	Uitstel van studiebekrachtiging tot het einde van de graad (als flexibel leertraject)	28
7.4	Advies	28
7.4.1	Mogelijkheden tot advisering	29
7.4.2	Onderwijsloopbaanbegeleiding	30
7.4.3	Een vakantietaak	31
7.4.4	Een waarschuwing	32
7.4.5	Advies over het al dan niet overzitten van het leerjaar	33
7.4.6	Advies m.b.t. de arbeidsbereidheid en de arbeidsrijpheid met het oog op een mogelijke overstap naar duaal leren	33
8	Motiveringsplicht	34
8.1	Motiveren vanuit het globale dossier	34
8.2	Formalisering	37
8.2.1	Oriënteringsattest	37
8.2.2	Notulen	37

1 Situering

Op 1 september 2019 startte de modernisering van het secundair onderwijs. De regelgeving betreffende de modernisering wordt progressief ingevoerd. Voor het schooljaar 2022-2023 betekent dit dat de nieuwe regelgeving over de werking van de delibererende klassenraad en de voorwaarden tot studiebekrachtiging van toepassing zijn op de eerste en de tweede graad.

Om het overzicht voor directies en leraren te bewaren, is deze mededeling opgevat als een groeidoocument dat schooljaar na schooljaar wordt aangevuld. Voor het schooljaar 2022-2023 onderscheiden we twee APR's nr. 3:

- Deze tekst is de Algemene Pedagogische Reglementering nr. 3 voor het voltijds secundair onderwijs - De delibererende klassenraad in de eerste graad en de tweede graad van het gemoderniseerde secundair onderwijs;
- [Algemene Pedagogische Reglementering nr. 3 voor het voltijds secundair onderwijs - De delibererende klassenraad in de derde graad](#) (MLER_083).

De rubrieken en structuur van beide teksten zijn dezelfde.

Sinds 1 september 2022 maakt de regelgeving nog slechts beperkt het onderscheid tussen de toelatingsklassenraad, de begeleidende klassenraad en de delibererende klassenraad, men spreekt algemeen over de klassenraad. Voor de duidelijkheid en de leesbaarheid van deze tekst, blijven we telkens er sprake is van de klassenraad de rol en bevoegdheid van die klassenraad vermelden.

In deze tekst gaan we enkel in op de deliberaties in de niet duale structuuronderdelen van de gemoderniseerde leerjaren van het gewoon voltijds secundair onderwijs.

1.1 Regelgeving

De regelgeving i.v.m. de werking van de delibererende klassenraad op het einde van het schooljaar en de voorwaarden tot bekrachtiging van de studies worden afzonderlijk beschreven in:

- Codex Secundair Onderwijs, [art. 13](#) en [115/6](#);
- Het Besluit van de Vlaamse regering van 15 juli 2022 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, wat leerling betreft”, Titel 2, [hoofdstuk 1](#), [hoofdstuk 3](#) en [hoofdstuk 4](#);
- De ministeriële omzendbrief SO 64 van 25 juni 1999 “Structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs”, [punt 8](#) en [punt 10](#).

1.2 Visieteksten en bijkomende informatie

Via onderstaande linken is meer achtergrondinformatie te vinden bij verschillende aspecten van het gemoderniseerde secundair onderwijs:

- [FAQ Evalueren en rapporteren in de eerste graad](#);
- [FAQ Basisopties](#);
- Op de [themapagina schematische voorstellingen toelatingsvoorwaarden SO](#) zijn de toelatings en overgangvoorwaarden per leerjaar weergegeven;
- Op de [themapagina modernisering so](#) bundelt Katholiek Onderwijs Vlaanderen alle relevante informatie over o.a. de structuur en de organisatie van het gemoderniseerde secundair onderwijs, onderwijsloopbaanbegeleiding, leerplannen ...

2 Inleiding

In de loop van het schooljaar vinden begeleidende klassenraden plaats. Tijdens die klassenraden worden de leerlingen besproken en worden afspraken gemaakt over de verdere begeleiding en opvolging. Op het einde van het schooljaar wordt die maandenlange vormingsperiode afgesloten met de deliberatie. Delibererende klassenraden beslissen dan of de leerling al dan niet geslaagd is. Die vergaderingen liggen in het verlengde van alle besprekingen en van de begeleidingsstrategieën die men in de loop van het schooljaar voor de leerling heeft voorgesteld en uitgevoerd om hem te helpen slagen op het einde van het schooljaar. In die zin moet de delibererende klassenraad de normale voortzetting zijn van een goed uitgewerkte begeleidende klassenraad.

Deze tekst is het referentiekader van waaruit de pedagogische begeleidingsdiensten het deliberatiegebeuren in concrete scholen ondersteunen. Hij bevat:

- **Reglementaire aandachtspunten**

Die een hulp zijn voor de correcte toepassing van de reglementering zoals die door de overheid is opgelegd.

- **Aanbevelingen**

Die ter ondersteuning aangereikt worden om de delibererende klassenraden optimaal te laten verlopen.

Om duidelijk het onderscheid te maken tussen wat de overheid bepaalt en wat Katholiek Onderwijs Vlaanderen als netwerkorganisatie aanbeveelt, worden de rubrieken "reglementair aandachtspunt" en "aanbeveling" telkens uitdrukkelijk aangegeven.

Een delibererende klassenraad kent elke regelmatige leerling een studiebekrachtiging toe. In deze tekst gaan we enkel in op de studiebekrachtiging voor leerlingen die een gemeenschappelijk curriculum (GC) volgen. Leerlingen die een individueel aangepast curriculum (IAC) volgen, krijgen een attest van verworven bekwaamheden. **In uitzonderlijke gevallen kan de klassenraad aan een leerling die een IAC volgt, in plaats van een attest van verworven bekwaamheden, de gewone studiebekrachtiging toekennen, op voorwaarde dat er gelijkwaardigheid is van de doelen van het IAC met de doelen van het GC.** Je vindt hierover meer informatie in punt 5 van de mededeling "[Handleiding: de realisatie van kwaliteitsvolle individueel aangepaste curricula](#)" (MLER_149).

3 Samenstelling van de delibererende klassenraad

De samenstelling van een delibererende klassenraad gebeurt conform de wettelijke bepalingen. Zo niet, dan kan de geldigheid van zijn beslissingen juridisch aangevochten worden.

Zo mag geen enkel lid van de delibererende klassenraad deelnemen aan enige beslissing over:

- een bloed- of aanverwant tot en met de vierde graad;
- een leerling aan wie hij privélessen heeft gegeven.
Uiteraard slaat dit niet op inhaal-, remediërings- of begeleidingslessen georganiseerd met medeweten of zelfs op aandringen van de begeleidende klassenraad.

In principe verlaat zo'n lid, op het ogenblik van de bespreking van de betrokken leerling, de vergadering.

De reglementering maakt verder een onderscheid tussen leden die ambtshalve stemgerechtigd zijn (zie punt 3.1), en andere die ambtshalve raadgevend zijn (zie punt 3.2).

3.1 Ambtshalve stemgerechtigde leden

Algemeen gesteld zijn deze leden van de delibererende klassenraad ambtshalve stemgerechtigd:

- de voorzitter: de directeur of een afgevaardigde van de directeur;
- **alle** leden van het onderwijzend personeel die aan de leerling onderwijs **verstrekken of** verstrekt hebben **in het structuuronderdeel waarvoor de leerling heeft gekozen** én die op de delib-
beratedatum in functie zijn.

Stemgerechtigde leden zijn verplicht om aan de deliberatie deel te nemen, uitgezonderd in geval van:

- **Gewettigde afwezigheid**
Voor een gewettigde afwezigheid tijdens een deliberatie gelden dezelfde regels als op een ge-
wone schooldag (ziekte, geboorte ...).
- **Bewezen overmacht**
Dat betekent dat de reden waarom iemand afwezig is, niet aan hemzelf kan worden toegeschre-
ven en dus volledig buiten hemzelf ligt.

Reglementaire aandachtspunten

- **Voorzitterschap**
  - Een directeur kan zich als voorzitter o.m. laten afvaardigen door elk ander lid van de deli-
bererende klassenraad, stemgerechtigd (bv. de klassenleraar) of niet (bv. de graadcoördina-
tor). Duidt hij een raadgevend lid als voorzitter aan, dan zal dat lid uiteraard stemrecht
verwerven in zijn hoedanigheid van voorzitter van de delibererende klassenraad.
  - Een directeur mag zich als voorzitter ook laten afvaardigen door een personeelslid van een
andere school, maar van hetzelfde schoolbestuur.

Voorbeeld

*Een school met een autonome 1ste graad is op dezelfde campus gelegen als de bovenbouw-
school. De directeur van de 1ste graad fungeert als pedagogisch directeur voor het geheel;
de directeur van de bovenbouwschool is de financieel en logistiek directeur.*

*Het is toegelaten dat de directeur van de 1ste graad alle klassenraden voorziet, ook die van
de bovenbouwschool.*

- **Overige leden**
  - Omdat alleen leraren die “*tijdens het schooljaar in kwestie aan de leerling onderwijs **ver-
strekken of** hebben verstrekt*”, mee mogen delibereren, mogen leraren in principe niet aan-
wezig zijn bij de bespreking van leerlingen (die behoren tot een klassengroep) waaraan zij
geen les gegeven hebben.
  - Als twee of meer leraren gezamenlijk en op hetzelfde moment instaan voor een vak (bv. in
geval van co-teaching of teamteaching), dan beschikken zij samen over één stem.
  - Algemeen gesteld mogen alleen leraren die “*op de delib-
beratedatum in functie zijn*”, mee
delibereren. De voorzitter kan hiervan afwijken voor tijdelijke personeelsleden op voor-
waarde dat het aantal stemgerechtigde leden er niet door uitgebreid wordt. Dat betekent
bv. dat een interimaris die een groot deel van het schooljaar aan de betrokken leerlingen
les gegeven heeft, op de deliberatie aanwezig mag zijn, zelfs indien hij op die datum niet
meer in functie is. In geval er echter effectief gestemd moet worden, kan er slechts één
stem worden uitgebracht.
  - Een lid dat, op het ogenblik dat de delibererende klassenraad samenkomt, niet langer per-
soneelslid is in de school in kwestie, kan niet verplicht worden om aan de vergadering deel
te nemen. Bij niet-deelname is het lid gewettigd afwezig.

- In een aantal scholen krijgen leerlingen van dezelfde klas in de eerste graad tijdens de lessen differentiatie de keuze uit verschillende vakken/projecten of worden ze heel afwisselend begeleid door leraren die hen verder geen les geven (bv. in de vorm van carroussels of verkennende modules). In die gevallen is het niet altijd duidelijk wie mag en wie moet aanwezig zijn op de klassenraad. Daarom maakt de reglementering het mogelijk dat de voorzitter van de klassenraad een leraar of een andere persoon die bij de begeleiding van de leerling betrokken is, daarvoor als stemgerechtigd lid aanwijst. Dat gebeurt bij het begin van het schooljaar en in samenspraak met de betrokken personeelsleden.
- De voorzitter van de delibererende klassenraad kan bij het begin van het schooljaar bepaalde ambtshalve raadgevende leden (zie verder punt 3.2) als stemgerechtigde leden aanwijzen. Dat is het geval voor:
  - in de studierichtingen met de component 'topsport' in de benaming: de topsportschoolcoördinator of de lesgevers in de sportspecifieke trainingsarbeid die - in het kader van het topsportconvenant dat is gesloten tussen de onderwijs- en de sportsector - door de respectieve sportfederaties ter beschikking gesteld zijn.
  - in het buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4: de personeelsleden die in de school in kwestie behoren tot het medisch, paramedisch, orthopedagogisch, psychologisch of sociaal personeel en betrokken zijn bij de begeleiding van de leerlingen.
- **Quorum**
De voorzitter van de delibererende klassenraad en de leraren van de betrokken klassengroep zijn stemgerechtigde leden. Van hen moet de helft plus één aanwezig zijn opdat geldig gestemd kan worden. Gezien het uitzonderlijk karakter van afwezigheden, is dit aanwezigheidsquorum echter theorie: voltalligheid is de regel!

3.2 Ambtshalve raadgevende leden

De stemgerechtigde leden worden eventueel bijgestaan door personeelsleden die ambtshalve raadgevend, en dus niet stemgerechtigd, zijn. De voorzitter van de delibererende klassenraad wijst hen aan. Dit wordt tijdig, bij voorkeur bij het begin van het schooljaar, aan de stemgerechtigde leden gecommuniceerd.

Het gaat over:

- Personeelsleden van de school zelf, nl.:
  - adjunct-directeur, technisch adviseur-coördinator en/of technisch adviseur;
  - ondersteunend personeel;
  - personeel betrokken bij de psychosociale of pedagogische begeleiding van de leerlingen;
  - buitengewoon secundair onderwijs, opleidingsvorm 4: het medisch, paramedisch, orthopedagogisch, psychologisch of sociaal personeel, betrokken bij de begeleiding van de leerlingen.
- Externe personen die betrokken zijn bij de psychosociale en pedagogische begeleiding van de leerlingen.

Hoewel raadgevende leden geen stemrecht hebben, gelden toch dezelfde onverenigbaarheden als voor de stemgerechtigde leden.

Reglementaire aandachtspunten

Als extern raadgevend lid komen alle “andere personen dan personeelsleden van de onderwijsinstelling in kwestie die bij de psychosociale of pedagogische begeleiding van de leerlingen betrokken zijn” in aanmerking.

We denken aan:

- een medewerker van het begeleidend centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB);
- een ondersteuner vanuit een ondersteuningsnetwerk of een buo-school type 2, 4, 6 en 7;
- de OKAN-vervolgschoolcoach;
- in de studierichtingen met de component ‘topsport’ in de benaming: de topsportschoolcoördinator of de lesgevers in de sportspecifieke trainingsarbeid die - in het kader van het topsportconvenant dat gesloten is tussen de onderwijs- en de sportsector - door de respectieve sportfederaties ter beschikking gesteld zijn.

Aanbevelingen

- **Verhouding stemgerechtigde - raadgevende leden**

Tijdens de deliberatie staan de raadgevende leden de stemgerechtigde leden bij om tot een zo volledig en correct mogelijk beeld van de leerling (kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes) te komen. Het is van groot belang dat ze bij een beslissing naar een consensus streven (zie verder punt 5.4). Aangezien stemgerechtigde en niet-stemgerechtigde leden hetzelfde doel voor ogen hebben - de zorg om de meest zinvolle onderwijsloopbaan van de leerling te ontdekken - is het belangrijk om ieders bijdrage naar waarde te schatten.

- **Personeelsleden van de school zelf**

- Veelal wordt op (een lid van) het ondersteunend personeel een beroep gedaan voor de notulen (zie ook punt 8.2.2). Als het ondersteunend personeel bij de leerlingbegeleiding betrokken wordt, dan zal de bijdrage nog substantiëler zijn.
- De directeur of zijn afgevaardigde kan ook de personeelsleden die bij de psychosociale en pedagogische begeleiding van de leerlingen betrokken zijn, als raadgevend lid bij de delibererende klassenraad betrekken. We denken bijvoorbeeld aan:
  - De leerlingenbegeleider of graadcoördinator: hij is, als volwaardig lid van de pedagogische staf, bij alle vormen van leerlingbegeleiding betrokken. Hij kan - door zijn betrokkenheid bij de begeleidende klassenraden doorheen het schooljaar in het algemeen, en bij het opvolgen van het studiekeuze- en oriënteringsproces van de leerlingen in het bijzonder en door zijn contacten met ouders en CLB-medewerker(s) - een belangrijke bijdrage leveren tot het nemen van verantwoorde beslissingen.
  - Personeelsleden ingezet voor het geïntegreerd ondersteuningsaanbod (gelijke onderwijskansen).

- **Externe personen**

Het kan aangewezen zijn om een CLB-medewerker bij de delibererende klassenraad te betrekken. Zijn aanwezigheid kan aanleiding geven tot nuttige ophelderingen. De school en het CLB kunnen daarover afspraken maken in de samenwerkingsafspraken.

4 Autonomie van de delibererende klassenraad

4.1 Verhouding schoolbestuur - delibererende klassenraad

De delibererende klassenraad is bevoegd om te beslissen of een leerling geslaagd is of niet.

Het schoolbestuur is bevoegd om daarop aan de leerling een studiebewijs toe te kennen.

In geval van een betwisting kan een beroepscommissie het omstreden evaluatieresultaat wel door een ander resultaat vervangen. Deze beroepscommissie heeft volheid van bevoegdheid en beslist op grond van inhoudelijke of procedurele aspecten. In wat volgt, kan “delibererende klassenraad” dus ook gelezen worden als “beroepscommissie”.

De delibererende klassenraad treedt bij de studiebekrachtiging op als een veruitwendiging (of emanatie) van het schoolbestuur. De eindverantwoordelijkheid berust dus altijd bij het schoolbestuur.

Meer uitleg bij de samenstelling en werking van de beroepscommissie vind je in punt 7 van de mededeling “[Betwisting van evaluatiebeslissingen](#)” (MLER_123).

4.2 Discretionaire bevoegdheid

De delibererende klassenraad beslist autonoom. Hij beschikt over een discretionaire bevoegdheid, d.w.z. over de *vrijheid* om binnen het reglementaire kader zelf de nodige afwegingen te maken met het oog op het nemen van een *gemotiveerde* beslissing.

De autonomie van de delibererende klassenraad gaat dus niet zo ver dat zijn beslissingen willekeurig zouden kunnen zijn:

- elke deliberatiebeslissing kan *gemotiveerd* worden;
- bij discussie moet de motivering gestaafd worden met het *deliberatiedossier*.

Reglementair aandachtspunt

De autonomie van de delibererende klassenraad wordt op het inhoudelijke vlak (enkel) begrensd door de redelijkheid. Dit is altijd een afweging. Wanneer men vindt dat geen enkele andere, zorgvuldig handelende delibererende klassenraad op grond van dezelfde gegevens tot een dergelijke beslissing zou komen, zal ze als onredelijk worden beschouwd. Naarmate een beslissing strenger wordt, zullen ook de eisen waaraan de motivering moet voldoen, dus toenemen. Als de delibererende klassenraad zijn strenge beslissing echter *op afdoende wijze* kan *motiveren*, is er geen probleem.

Op het einde van deze tekst gaan we dieper in op die motiveringsplicht (zie punt 8).

4.3 Deliberatievraag

De delibererende klassenraad oordeelt of een regelmatige leerling, rekening houdend met het pedagogisch project van de school in voldoende mate de doelstellingen, vastgelegd door of krachtens decreet- of regelgeving en opgenomen in de leerplannen, heeft bereikt om

- al dan niet te kunnen overgaan naar een volgend leerjaar;

en/of

- een van rechtswege geldend studiebewijs behaalt dat een bepaald civiel effect sorteert.

De klemtoon ligt op de kansen die de leerling heeft om in het volgende leerjaar te slagen. De onderwijsloopbaan van de leerling zal vooral baat hebben bij een prospectieve benadering. De delibererende klassenraad oordeelt toekomstgericht.

Reglementaire aandachtspunten

- De delibererende klassenraad beantwoordt de leerjaargebonden deliberatievraag op basis van de mate waarin de leerling de doelen die in het leerplan zijn opgenomen, bereikt heeft. De delibererende klassenraad gaat dus *niet* alleen na of de individuele leerling al of niet de eindtermen heeft behaald. Eindtermen zijn immers minimumdoelen die de overheid noodzakelijk en bereikbaar acht voor een bepaalde leerlingpopulatie in het gewoon secundair onderwijs. De eindtermen worden vastgelegd per graad.
- Opdat deliberatiebeslissingen over de leerjaren heen consistent zouden zijn, spreken sommige scholen deliberatiecriteria af. Meestal gaat het om mathematische criteria, uitgedrukt in percentages, aantal en grootte van de tekorten, verschillende puntengewichten ...
  - Men maakt bv. procedurele afspraken waarbij bepaald wordt op basis van welke resultaten leerlingen hetzij automatisch als geslaagd beschouwd worden, hetzij besproken moeten worden (of anders gezegd: over wie ‘gedelibereerd’ moet worden).
  - Elke beslissing om een leerling niet (oriënteringsattest C) of slechts voorwaardelijk (oriënteringsattest A met uitsluiting van basisopties en/of pakketten van basisopties na het 1ste leerjaar A of B, oriënteringsattest B) te laten slagen, veronderstelt altijd een leerlingenbespreking. Ook bij die bespreking kunnen cijfermatige criteria gehanteerd worden om de bespreking vlot en transparant te laten verlopen.

Die globale mathematische criteria mogen het karakter niet aannemen van absoluut bindende regels. Ze zijn louter bedoeld als hulpmiddel voor intern gebruik. Ze hebben overigens evenmin een motiverende kracht om een individuele leerling te beoordelen en zullen de toets van de Raad van State niet doorstaan.

- Om te slagen in een vak is het essentieel dat de leerplandoelen in voldoende mate worden bereikt. Bij gebruik van mathematische criteria is 50 % het slaagcijfer. Een klassenraad mag een vak waarvoor de leerling 50 % behaalt, niet als een tekort benaderen. Vervolgens wordt afgewogen wat de resultaten voor de verschillende vakken betekenen naar de globale deliberatievraag toe. De delibererende klassenraad moet in zijn motivering aantonen dat hij de leerling beoordeeld heeft op *al* zijn prestaties, vanuit het globale dossier. Cijfermatige criteria gebruiken om de leerlingen automatisch te attesteren (oriënteringsattest A met uitsluiting van één of meerdere basisopties en/of pakketten van basisopties, oriënteringsattest B of C), waarbij de vaststellingen, adviezen en beslissingen van de begeleidende klassenraad op de tweede plaats komen, kan de dynamiek van een delibererende klassenraad ondermijnen.

Aanbeveling

Begeleidende klassenraden die een volledig schooljaar inzetten op doelbewust observeren en oriënteren, proberen tijdens de deliberaties wanneer een negatieve conclusie dreigt, op positieve wijze andere kansrijke mogelijkheden aan te reiken en te bespreken met de leerling en zijn ouders.

5 Deliberatiehouding

5.1 Toekomstgericht

De deliberatievraag zelf houdt de blik op de toekomst. Wat ziet de klassenraad mogelijk op basis van de vorderingen die de leerling gedurende het voorbije schooljaar gemaakt heeft? Wat is voor

die leerling de meest zinvolle onderwijsloopbaan? Welke onderwijsloopbaan is het best afgestemd op de specifieke capaciteiten, interesses en behoeften van die leerling? Zonder het belang van een degelijke vorming uit het oog te verliezen, behoudt bij de beoordeling en de oriëntatie van een leerling het prospectief denken voorrang op het retrospectieve.

5.2 Positief

Een positieve deliberatiehouding wordt gekenmerkt door een betrokken en ontwikkelingsgerichte kijk op elke leerling afzonderlijk. De delibererende klassenraad heeft vooral aandacht voor het positieve en de sterke kanten van de leerling. Die bieden aanknopingspunten voor een verantwoorde beslissing en een gefundeerd advies, die voor de leerling een bevestiging inhouden. De klassenraad zegt vooral wat mogelijk is, niet wat te hoog gegrepen of onhaalbaar is.

Daarbij wordt de leerling beoordeeld vanuit zijn globale vorming, het totaal van zijn **capaciteiten** en aanleg. Het beklemtonen van de sterktes of zwaktes in een bepaald vak mag niet de doorslag geven.

Reglementaire aandachtspunten

- De juiste interpretatie van evaluatiegegevens is voor een delibererende klassenraden niet altijd eenvoudig. Wanneer dit het geval is, is het belangrijk dat een delibererende klassenraad een al te mathematische benadering van de leerresultaten vermijdt. De hoofdzaak daarbij is niet het optellen van de opeenvolgende resultaten, maar wel het interpreteren van de evolutie van leerlingen vanuit het volledige dossier en het inschatten van eventuele tekorten naar het volgende leerjaar toe.
- In geen geval mogen disciplinaire overwegingen de studiebeoordeling beïnvloeden. Als de leerling in de loop van het schooljaar probleemgedrag vertoond heeft, blijft dat buiten de deliberatie. De delibererende klassenraad mag hem daarvoor op dit moment niet de rekening presenteren.

5.3 Objectief

De klassenraad is zich bewust van psychologische processen die kunnen spelen tijdens het deliberatieproces. Zo kan stereotype beeldvorming bijvoorbeeld leiden tot onbedoelde en onbewuste discriminaties van verschillende doelgroepen (origine, sociale afkomst, geslacht) bij de attestering en het formuleren van een oriënteringsadvies ([Unia, Diversiteitsbarometer, blz. 182-185](#)).

5.4 Collegiaal en consensusgericht

De leden van de delibererende klassenraad hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Alle leraren moeten tijdens een delibererende klassenraad de kans krijgen om over een leerling hun persoonlijke beoordeling te geven; zij zullen die beoordeling evenwel nooit opdringen. Hoewel de reglementering een onderscheid maakt tussen stemgerechtigde en raadgevende leden, gaat men slechts uitzonderlijk over tot een stemming. Een stemming leidt in sommige gevallen immers tot een polarisatie over bepaalde vakken, terwijl beslissingen genomen in consensus, breder gedragen zijn. Wat de beslissing ook is, uiteindelijk zal elk lid van de delibererende klassenraad zich loyaal gedragen tegenover de eindbeslissing.

Reglementaire aandachtspunten

Als de voorzitter van de delibererende klassenraad de stemming toch onvermijdelijk acht, dan zal de stemming binnen deze krijtlijnen moeten verlopen:

- Elk stemgerechtigd lid, ongeacht het aantal lestijden of het aantal vakken dat een leraar in de betrokken klassengroep voor zijn rekening neemt, beschikt over één stem. Als er gestemd moet worden, heeft het aantal vakken of lestijden geen invloed op het stemgewicht (zie echter ook punt 3.1).
- Als twee of meer leraren gezamenlijk en op hetzelfde moment instaan voor een vak (bv. in geval van co-teaching of teamteaching), dan beschikken zij samen over één stem. Zij streven daarbij naar consensus.
- De voorzitter stemt telkens onmiddellijk mee.
- Als de helft plus één van de stemgerechtigde leden akkoord gaat met een ontwerpbeslissing, dan is die beslissing als meerderheidsbeslissing rechtsgeldig. Als het aantal pro- en contrastemmen gelijk is, dan spreekt men van staking van stemmen. De stem van de voorzitter is dan doorslaggevend.

Aanbevelingen

- De wijze waarop er gestemd kan worden, wordt door de reglementering niet bepaald. Dat impliceert dat er al dan niet geheim gestemd kan worden. Daarover worden vooraf - op het niveau van de school - afspraken gemaakt.
- In geval van een stemming:
  - neemt elk stemgerechtigd lid deel aan de stemming en neemt het daarbij zijn verantwoordelijkheid op. Onthoudingen moeten een hoge uitzondering blijven;
  - heeft geen enkele leraar een vetorecht.

5.5 Discretieplicht

Elk lid van de delibererende klassenraad zal de beslissing, die collegiaal werd aanvaard, verdedigen. Hij legt de grootste discretie aan de dag. Die houding vloeit voort uit het ambtsgeheim van de leraar. Het gebrek aan discretie kan de oorzaak zijn van juridische procedures vanwege ouders en/of leerlingen.

Aanbevelingen

- Na het bekend maken van de resultaten kunnen de leerlingen en hun ouders om advies vragen. Ze hebben daar recht op. Elk lid van de delibererende klassenraad moet zich echter zo uitdrukken dat aan de ernst van de collegiale beslissing niet getwijfeld kan worden. Appreciaties die een afwijkende mening laten vermoeden, worden vermeden.
- Als de betrokkenen de beslissing aanvechten, moet men hen wijzen op de beroepsprocedure die in het schoolreglement opgenomen is.

6 Dossier van de leerling

De delibererende klassenraad laat zich bij zijn beslissingen leiden door concrete gegevens uit het dossier van de leerling. Dit dossier bevat, in voorkomend geval:

- resultaten van proeven, toetsen of examens die door de leraren van de leerling werden afgenomen (zie punt 6.1);
- de beslissingen, vaststellingen en de adviezen van de begeleidende klassenraad (zie punt 6.2).

6.1 Resultaten van proeven, toetsen of examens die door de leraren van de leerling werden afgenomen

Doorheen het schooljaar worden leerlingen geëvalueerd met verschillende bedoelingen, onder meer om:

- Tussentijds zicht te krijgen op de wijze waarop de leerling vordert. Men heeft daarbij zowel oog voor de leerresultaten als voor het leerproces. Die feedback is belangrijk voor de leerling zelf (om te weten waar hij staat) en biedt de leraren ook de mogelijkheid om de leerling:
  - Hetzij te stimuleren, te remediëren (aangepaste oefeningen, inhaallessen ...), te compenseren of te dispensereren.
  - Hetzij te heroriënteren.
Scholen moedigen leerlingen aan om hun studiekeuze ernstig te nemen door ouders en leerlingen te ondersteunen bij het leer- en keuzep proces dat gericht is op een volledige schoolloopbaan. Zo zal een begeleidende klassenraad enkel in uitzonderlijke omstandigheden het advies geven om in de loop van het schooljaar nog van keuzegedeelte of structuuronderdeel te veranderen. Je vindt hierover meer informatie in de bouwsteen [Onderwijsloopbaan](#) van het vademecum zorgbreed en kansenrijk onderwijs.
- Tussentijds zicht te krijgen op de kwaliteit van het onderwijsleerproces. Leraren kunnen aan de hand van de evaluatiegegevens van hun leerlingen beslissen om het onderwijsleerproces bij te sturen (tempo en/of werkvormen aanpassen, differentiëren, verbreden, verdiepen ...);
- Na te gaan of een leerling in voldoende mate de leerplandoelen bereikt heeft om al dan niet te kunnen overgaan **naar het hoger leerjaar en/of een van rechtswege geldend studiebewijs te behalen dat een bepaald civiel effect sorteert (getuigschrift van de eerste graad, getuigschrift van de tweede graad).**

In deze tekst benaderen wij evaluatie vooral vanuit deze laatste doelstelling. Dat impliceert dat de **leerplandoelen altijd het uitgangspunt van evaluatie** vormen.

De schoolbesturen bepalen zelf of ze evalueren op basis van examens of proeven, *hoe* (mondeling, schriftelijk of ...) en *wanneer* ze dat doen.

Evaluatie behoort tot de pedagogische vrijheid, maar een goed evaluatiebeleid beantwoordt aan volgende criteria:

- **valide:** de evaluatie is representatief voor en conform de doelen in het leerplan;
- **betrouwbaar:** de evaluatie wordt niet beïnvloed door toevalsfactoren (zoals het moment waarop men evalueert, wie evalueert, andere externe factoren, ...);
- **transparant:** de leerling weet hoe hij geëvalueerd zal worden.

Afspraken maken over het evaluatiebeleid (verhouding dagelijks werk en proefwerk; verhouding kennis, inzicht, vaardigheden, attitudes; en afspraken over basis en verdieping, ...) is een belangrijke taak voor het schoolteam. Je vindt hierover meer informatie in punt 5 van de bouwsteen [Goed onderwijs](#) van het vademecum zorgbreed en kansenrijk onderwijs.

Reglementaire aandachtspunten voor de eerste graad

- De leerplannen maken een onderscheid tussen **basisdoelen** en **verdiepingsdoelen** voor de algemene vorming in de eerste graad A- en B-stroom. De leerplannen geven duidelijk aan welke leerplandoelen basisdoelen zijn voor alle leerlingen. Voor sommige leerlingen of klasgroepen zal alle lestijd hierop ingezet worden. Voor andere leerlingen of klasgroepen kunnen leraren(teams)

daarnaast kiezen voor een of meer verdiepende doelen. Verdieping kan zich afspelen op drie niveaus, al dan niet in combinatie met elkaar: een hoger abstractieniveau, een hogere mate van complexiteit, een grotere autonomie.

Verdiepingsdoelen hebben tot doel de delibererende klassenraad een beter inzicht te bieden in het abstractievermogen van de leerling met het oog op de keuze voor een bepaalde finaliteit in de tweede graad.

Specifiek voor de B-stroom zijn de verdiepingsdoelen afgestemd op de basisleerplandoelen van de A-stroom. Op die manier worden diverse schakelmogelijkheden gefaciliteerd voor intrinsiek cognitief sterke leerlingen die in de B-stroom zitten.

- Leraren kunnen in de eerste graad ook kiezen voor **verbreding** in functie van de observatie en oriëntatie van leerlingen. De leerplannen geven aan op welke manier dat kan.
- De leraar, het lerarenteam, de school hebben in de eerste graad dus de keuze om al dan niet met verbreding en verdieping in het leerplan aan de slag te gaan of eigen accenten te leggen.
- De begeleidende klassenraad kan in de loop van het 1ste of 2de leerjaar A of B bij een leerling vaststellen dat het bijzonder moeilijk zal worden om de doelen van de algemene vorming op het einde van de eerste graad op voldoende wijze te behalen. Op dat moment kan het zinvol zijn om na te gaan of het bereiken van doelen **basisgeletterdheid** in het gedrang komt en in dat geval iets gericht in te zetten op sommige doelen van die basisgeletterdheid. De delibererende klassenraad blijft wel het geheel van de algemene vorming bekijken en houdt de blik op de toekomst. De delibererende klassenraad houdt bij zijn beslissing rekening met keuzes die de begeleidende klassenraad eerder tijdens het schooljaar heeft gemaakt en kan desgevallend ook motiveren waarom de betrokken leerling sommige doelen van de basisgeletterdheid niet heeft bereikt. Het niet bereiken van een of meer doelen basisgeletterdheid leidt dus niet zonder meer naar een oriënteringsattest A met **uitsluiting**, een B- of een C-attest.
- Als een delibererende klassenraad een uitspraak doet over al dan niet slagen voor het leerjaar, dan is het uiteindelijk vooral van belang dat hij oog heeft voor het globale dossier, een samenspel van de verschillende vakken. In de eerste graad bestaat het globale dossier uit lesuren algemene vorming en het keuzegedeelte (lesuren differentiatie en/of basisoptie(s)):
  - in het 1ste leerjaar A en B: 27 lesuren algemene vorming en 5 lesuren differentiatie.
  - in het 2de leerjaar A: 25 lesuren algemene vorming, 2 lesuren differentiatie en 5 lesuren basisoptie;
  - in het 2de leerjaar B: 20 lesuren algemene vorming, 2 lesuren differentiatie en 10 lesuren basisoptie.

Aanbevelingen

Eerste graad

- De manier waarop de school in de eerste graad **rapporteert** over verdieping is een onderdeel van het evaluatiebeleid. De keuzes van de school hebben wel gevolgen voor de deliberatie van de leerlingen:
  - Vanuit de observerende en oriënterende functie van de eerste graad is het niet essentieel noch aangewezen om in de rapportering een onderscheid te maken tussen basis en verdieping. Zo zal het in de feiten bijvoorbeeld ook niet altijd mogelijk zijn om objectief te bepalen waar een basisdoel eindigt en verdieping begint. Daarnaast is het voor scholen die willen kiezen voor een onderscheid op het rapport heel moeilijk om de gekozen verhouding altijd aan te houden. Sommige leerstof leent zich nu eenmaal meer tot verdieping dan andere. Indien een school verdieping aanbiedt, blijft het zwaartepunt bij de evaluatie hoe dan ook

liggen op de basisdoelen. Als een school kiest voor één globale quotering per vak zal een tekort voor een vak dan hoofdzakelijk het gevolg zijn van het niet bereiken van de basisdoelen. **In geval van betwisting** kan dat aangetoond worden op basis van een oplistings van de niet-verworven leerplandoelen.

- Als een school toch kiest voor een aparte quotering per vak voor basis en verdieping, zijn de resultaten voor de basisdoelen richtinggevend voor de studiebekrachtiging.
- De klassenraad zal een eventueel oriënteringsattest A met **uitsluiting** of een oriënteringsattest B of C in principe motiveren vanuit tekorten voor de basisdoelen van de algemene vorming.
- Een oriënteringsattest A met **uitsluiting** of een oriënteringsattest B of C zonder tekorten voor de basisdoelen van de algemene vorming kan enkel als er gegronde redenen zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval als de hiaten in de basis en verdieping van die aard zijn dat de leerling niet met gunstig gevolg kan aanpakken in:
  - het 2de leerjaar of 1ste leerjaar van de tweede graad (bij een oriënteringsattest C);
  - in bepaalde basisoptie(s)/pakket(en) van het 2de leerjaar (bij een oriënteringsattest A met **uitsluiting**);
  - in bepaalde studierichtingen, finaliteiten of onderwijsvormen van het 1ste leerjaar van de tweede graad (bij een oriënteringsattest B).

Hiaten of tekorten voor verdieping helpen om deze beslissing te onderbouwen. Verdieping kan ook een element vormen voor het advies van de delibererende klassenraad.

- De basisdoelen van het leerplan vormen in de eerste graad altijd het uitgangspunt van de evaluatie. Naast doelen op het gebied van kennis, inzichten en vaardigheden, zijn in bepaalde leerplannen attitudinale leerplandoelen opgenomen. Die worden in de leerplannen aangeduid met een *. De leraren streven deze na bij de leerlingen.

Tweede graad

- Vanaf de tweede graad zijn bepaalde leerplannen opgebouwd vanuit een geïntegreerde visie. Heel wat competenties worden samen genomen **in één leerplan**: scholen werken vanuit clusters van competenties of **leerplandoelen waaraan ze een bepaald aantal lessen toekennen en die door een bepaalde leraar worden gegeven; doorgaans realiseren meerdere leraren samen één leerplan**. De klassenraad moet de consequenties daarvan voor de deliberatie vooraf wel goed inschatten, en dat altijd vanuit het globale dossier bekijken.

De rapportering naar ouders en leerlingen zal **doorgaans** gebaseerd zijn op de inhoudelijke indeling of clustering waarvoor de school opteert, met telkens een afzonderlijke quotering. De afweging van die verschillende delen moet in elk geval gebeuren binnen het globale concept. Voordeel is dat tekorten op vakonderdelen duidelijk naar boven komen.

Het toekennen van één globale quotering aan alle clusters samen **zorgt voor een ander beeld op de deliberatie**. Als een leerling voor bepaalde clusters tekorten heeft, die - naar het oordeel van de klassenraad - fundamenteel zijn, maar globaal gezien toch een voldoende haalt, **dan impliceert deze keuze dat** het vanuit juridisch oogpunt moeilijk **is** om de leerling op basis daarvan niet te laten slagen. 50 % moet immers verplicht als een slaagcijfer worden beschouwd. Voor de leerling en de ouders moet het in elk geval van meet af aan duidelijk zijn hoe het werken met clusters geconcretiseerd wordt naar toetsen, proefwerken, quotering (transparantie).
- **De verplicht te realiseren doelen vormen altijd het uitgangspunt van de evaluatie. Keuzedoelen uit het leerplan of eigen inhoudelijke keuzes van de leraar kunnen worden meegenomen in de evaluatie. Ze kunnen echter geen doorslaggevende rol spelen in de studiebekrachtiging en/of clausulering.**

6.2 Beslissingen, vaststellingen en de adviezen van de begeleidende klassenraad

Als begeleidende klassenraden in de loop van het schooljaar geregeld vergaderd hebben om de vorderingen van de leerlingen te evalueren, de begeleiding van leerlingen te optimaliseren en, zo nodig, remediërende initiatieven te nemen, dan kunnen uit dat geheel op de deliberatie conclusies getrokken worden die belangrijk genoeg zijn om ze naast de evaluatieresultaten te leggen.

Wij verwijzen hier naar de mededeling "[Algemene Pedagogische Reglementering nr. 2: De begeleidende klassenraad in de loop van het schooljaar](#)" (MLER_124). In die algemene pedagogische reglementering ligt de klemtoon op de mogelijkheden die een begeleidende klassenraad biedt om leerlingen te begeleiden op basis van de beschikbare informatie in het dossier van de leerling.

6.2.1 Wat met een aangepast programma?

Het is mogelijk dat sommige leerlingen, na beslissing van de klassenraad, een aangepast programma krijgen. We denken aan vrijstellingsmogelijkheden voor o.m.:

- leerlingen die wegens ziekte, ongeval of specifieke onderwijsbehoeften bepaalde vakken niet kunnen volgen;
Zie mededeling "[Zorg voor de zieke leerling in de secundaire school](#)" (MLER_126), punt 3.1.2
- leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften die ondersteuning krijgen op basis van een gemotiveerd verslag;
- leerlingen met tijdelijke leermoeilijkheden of leerachterstanden voor een of meer vakken;
Zie mededeling "[De ex-OKAN-leerling in de vervolgschool](#)" (MLER_025), punten 2 en 3
- leerlingen met een flexibel leertraject op basis van het binnen het secundair onderwijs al eerder geslaagd zijn voor bepaalde delen.
Zie mededeling "[Flexibele leertrajecten in het voltijds gewoon secundair onderwijs](#)" (MLER_142), punt 5.

De programmaonderdelen die wegvallen, worden in elk van die gevallen waar mogelijk vervangen door andere delen waarbij de finaliteit van het structuuronderdeel niet aangetast mag worden. Dat impliceert uiteraard dat de leerling niet geëvalueerd wordt over de delen waarvan hij, in tegenstelling tot zijn medeleerlingen, vrijgesteld werd. Hij wordt uitsluitend geëvalueerd voor de vakken en vakonderdelen die hij effectief gevolgd heeft (met inbegrip van de vervangende vakken en vakonderdelen). Wat alleszins nooit kan, is dat een klassenraad bij de start of in de loop van het schooljaar zo veel vrijstellingen toekent dat de vraag of de leerling in voldoende mate de leerplandoelen van het gevolgde structuuronderdeel bereikt heeft, op het einde van het schooljaar niet meer positief beantwoord kan worden. Dan is hij te ver gegaan. De slaagkansen van de leerling moeten altijd gevrijwaard blijven. Of anders geformuleerd: men moet erover waken dat de delibererende klassenraad ook op basis van het aangepaste programma over voldoende gegevens beschikt om een beslissing te kunnen nemen op het einde van het schooljaar.

6.2.2 Wat bij een onvolledig dossier?

Bepaalde omstandigheden (ziekte, heirkraft, fraude ...) kunnen ertoe leiden dat het dossier niet volledig is. Het komt dan aan de klassenraad toe om te bepalen of hij al dan niet over voldoende relevante gegevens beschikt om de deliberatievraag te beantwoorden. Oordeelt hij dat dit niet zo is, dan zijn bijkomende proeven een mogelijkheid. Oordeelt hij dat het wel zo is, dan moet de klassenraad expliciet motiveren waarom de leerling in kwestie, ondanks de bijzondere omstandigheden, toch geen bijkomende proeven krijgt (zie punt 7.2).

Door het lerarentekort kan het leerlingendossier in sommige klassen hiaten hebben. Als een leraar langdurig afwezig was en/of er werd geen (vervangende) leraar gevonden om de lesopdracht op te nemen, dan kwamen de leerplandoelen mogelijks niet allemaal aan bod. Deze hiaten vallen volledig buiten de verantwoordelijkheid van de leerling, maar maken mee deel uit van het globale dossier van de leerling. De delibererende klassenraad houdt er rekening mee bij het nemen van een beslissing over het al dan niet geslaagd zijn van de leerling. Ondanks deze hiaten zal het leerlingendossier voor de grote meerderheid van de leerlingen wel voldoende relevante evaluatiegegevens bevatten om een gefundeerde beslissing te kunnen nemen. Binnen dit kader beslist de delibererende klassenraad volledig autonoom, waarbij elke beslissing kan gemotiveerd worden. De klemtoon blijft liggen op een prospectieve benadering en de kansen die de leerling heeft om in het volgende leerjaar te slagen.

6.2.3 Wat in geval van verandering van school of structuuronderdeel in de loop van het schooljaar?

Vaak rijst de vraag hoe men een deliberatiedossier samenstelt voor leerlingen die in de loop van het schooljaar van school of structuuronderdeel veranderd zijn. Duidelijk is dat:

- de (nieuwe) begeleidende klassenraad, onmiddellijk na de overgang, moet nagaan voor welke vakken de (nieuwe) leerling bijgewerkt moet worden om de rest van het schooljaar vlot te kunnen volgen. Als het nodig is, neemt men daarvoor een concreet begeleidings-, remediërings-, en/of evaluatie-initiatief;
- de delibererende klassenraad zich uiteindelijk volledig autonoom over de deliberatievraag buigt. Aangezien hij die op basis van het globale dossier zal beantwoorden, impliceert dit dat hij, wat de proefwerkresultaten betreft:
  - rekening houdt met de vakken die ook vóór de overgang gevolgd werden, in zover ze relevant zijn bij het beantwoorden van de deliberatievraag. In principe worden de resultaten vóór resp. ná de overgang niet zo maar mathematisch bij elkaar ‘opgeteld’. Als het echter gaat over hetzelfde leerplan en men vaststelt dat precies dezelfde leerplaninhouden aan bod zijn gekomen en getoetst werden, kunnen hier eigenlijk weinig moeilijkheden rijzen (zelfs wanneer de didactische aanpak van beide leraren verschilt);
  - zich, voor vakken die nieuw zijn, uitsluitend baseert op de gerealiseerde inhaalbeweging en (uiteraard) de resultaten na de overgang.

Dat zou de ouders en de leerling op het moment van de overstap zo duidelijk mogelijk uitgelegd moeten worden.

7 Concrete beslissingen

7.1 Vervroegd attesteren

De reglementering bepaalt dat deliberatiebeslissingen in beginsel genomen worden in de periode vanaf de vijfde laatste lesdag van de maand juni tot en met 30 juni van het betrokken schooljaar.

In de tweede graad kan de klassenraad voor een individuele leerling eerder op het schooljaar de evaluatiebeslissing nemen op voorwaarde dat de leerling de toepasbare leerplandoelen van (het geheel van de vorming van) het leerjaar vóór het einde van het schooljaar heeft bereikt.

Reglementaire aandachtspunten

- Een vervroegde evaluatiebeslissing is niet mogelijk in de eerste graad.
- Het initiatiefrecht voor een vervroegde deliberatiebeslissing ligt bij de klassenraad.

- Vervroegd attesteren kan enkel als de leerling het geheel van de vorming van het leerjaar dat hij volgt eerder heeft bereikt. Vervroegd een oriënteringsattest C uitreiken kan dus niet.
- Deze mogelijkheid tot vervroegde uitreiking is niet van toepassing, wanneer ze in strijd is met andere regelgeving met betrekking tot het uitgereikte studiebewijs. Zo dient bijvoorbeeld de regelgeving met betrekking tot de opleiding tot zorgkundige steeds samen te worden gelezen met de relevante federale bepalingen, die stellen dat een opleiding tot zorgkundige steeds (minstens) 1 jaar moet duren.
- Op de modellen van studiebewijzen staat standaard de datum 30 juni. Als de delibererende klassenraad vervroegd het oriënteringsattest uitreikt, dan wordt deze datum op het model aangepast.

7.2 Uitgestelde beslissing (bijkomende proeven)

De reglementering bepaalt dat deliberatiebeslissingen in beginsel genomen worden uiterlijk op 30 juni van het betrokken schooljaar. Dat vormt de algemene regel. Waar begeleidende klassenraden goed gefunctioneerd hebben, waar leraren hun leerlingen gevolgd, begeleid en gesteund hebben, zijn normaal voldoende gegevens aanwezig om tot een besluit te komen. Bij het beantwoorden van de deliberatievraag zal een 'herexamen' weinig nieuwe informatie toevoegen.

Die reglementering sluit niet uit dat die termijn voor individuele gevallen verlengd kan worden tot uiterlijk de eerste schooldag van het daaropvolgende schooljaar. Het betreft hier geen uitstel van de eindbeoordeling, maar louter een langer dan gebruikelijk lopend besluitvormingsproces. Tijdens die periode kan de delibererende klassenraad bijkomende gegevens verwerven.

Aanbevelingen

- Het kan gebeuren dat een delibererende klassenraad er voor sommige leerlingen niet of moeilijk in slaagt het beslissingsproces op 30 juni af te ronden, bijvoorbeeld wanneer het dossier van de leerling:
  - onvolledig is, bv. er werden wegens ziekte of heikracht (te veel) proefwerken gemist; of
  - onverwachts grote tekorten bevat die wellicht het gevolg zijn van uitzonderlijke persoonlijke omstandigheden, bv. een sterfgeval in de familie.
 Wanneer leraren het noodzakelijk vinden dat er extra gegevens verworven worden, zijn bijkomende proeven een optie. Een bijkomende proef is echter niet de normale afloop van een schooljaar. Leerlingen en ouders kunnen ze dan ook *niet* als een recht op een *tweede kans* opeisen. Het is aan te bevelen dat in het schoolreglement verduidelijkt wordt dat bijkomende proeven slechts in een beperkt aantal gevallen worden opgelegd.
- In geval van een onvolledig dossier of bij uitzonderlijke persoonlijke omstandigheden, kan de delibererende klassenraad van mening zijn dat er toch voldoende relevante gegevens voorliggen om te kunnen beslissen. In voorkomend geval moet de klassenraad expliciet motiveren waarom de leerling in kwestie niet in aanmerking komt voor bijkomende proeven.
- De inhoud van een bijkomende proef moet altijd afgestemd zijn op de individuele noden van de leerling (in relatie tot de leerplandoelen). Alleen de delen waarvoor de klassenraad bijkomende informatie nodig heeft om een gefundeerde beslissing te kunnen nemen, vormen de inhoud van de bijkomende proef. De klassenraad biedt een duidelijk overzicht aan van de inhoud die de leerling nodig heeft om de bijkomende proef tot een goed einde te brengen.
- Na het afnemen van een of meer bijkomende proeven, zal de voltallige delibererende klassenraad opnieuw samen moeten komen om te beraadslagen over de nieuwe globale situatie van de

leerling met inachtneming van alle resultaten en gegevens die al in juni voorlagen. Of hij het leerjaar met vrucht beëindigt, hangt af van het samenspel van alle gegevens en uitslagen. Weliswaar zal het resultaat op de bijkomende proeven het antwoord op de deliberatievraag in een bepaalde richting duwen (anders zijn ze eigenlijk overbodig), toch zal de uiteindelijke motivering terug moeten kunnen vallen op het volledige dossier. Een loutere verwijzing naar het resultaat op de bijkomende proeven zal niet volstaan.

- Een bijkomende proef kan in geen geval als straf gehanteerd worden.

7.3 Studiebekrachtiging

7.3.1 Het oriënteringsattest

Als een delibererende klassenraad oordeelt dat een leerling al dan niet toegelaten kan worden tot een volgend leerjaar, formuleert hij die beoordeling in de vorm van een oriënteringsattest. Die beslissing is een juridische uitspraak op basis waarvan de regelmatige leerling toelatingsrecht verworft. Een klassenraad kan pas een verantwoorde beslissing nemen als de leraren een goede kennis hebben van de algemene structuur van het secundair onderwijs (finaliteiten, studiedomeinen, structuuronderdelen, curriculumopbouw). Wij bevelen aan om die kennis te verruimen en up to date te houden. Een school kan hiervoor ‘[onderwijskiezer](#)’ gebruiken. Deze website biedt objectieve, onafhankelijke en kwaliteitsvolle informatie over het hele onderwijslandschap. Katholiek Onderwijs Vlaanderen heeft voor alle studierichtingen een studierichtingsprofiel uitgewerkt, deze bevatten informatie over de plaats van de studierichting in de matrix, een beschrijving van de studierichting en het leerlingenprofiel, richtingspecifieke klemtonen, de minimum-modellessentabel, de samenhang met de 3de graad, de relevante specifieke minimumdoelen en/of beroepskwalificaties en het doorstroomprofiel.

Volgende oriënteringsattesten worden onderscheiden:

- 1ste leerjaar A en B:
  - oriënteringsattest A;
  - oriënteringsattest A met verplichte remediëring;
  - oriënteringsattest A met uitsluiting van één of meer basisopties en/of pakketten van de basisopties;
  - oriënteringsattest C.
- vanaf het 2de leerjaar van de eerste graad:
  - oriënteringsattest A;
  - oriënteringsattest B;
  - oriënteringsattest C.

7.3.1.1 Oriënteringsattest A

Op een oriënteringsattest A wordt vermeld dat de leerling het leerjaar met vrucht beëindigd heeft in de betrokken school en dus tot het volgend leerjaar toegelaten mag worden. Het oriënteringsattest A biedt de mogelijkheid om conform de toelatingsvoorwaarden over te stappen naar het volgende leerjaar in welke finaliteit, onderwijsvorm en/of structuuronderdeel dan ook.

Reglementair aandachtspunt

Een leerling met een oriënteringsattest A kan niet overzitten in hetzelfde structuuronderdeel:

- Het 1ste leerjaar A is één structuuronderdeel, net als het 1ste leerjaar B. Dat betekent dat een leerling na het behalen van een oriënteringsattest A in het 1ste leerjaar A dat leerjaar niet kan overzitten als regelmatige leerling in 1A, ook niet als hij een ander keuzegedeelte zou willen volgen.
- Vanaf het 2de leerjaar van de eerste graad kunnen leerlingen met een oriënteringsattest A wel overzitten als dat in een ander structuuronderdeel gebeurt.
- Vanaf het schooljaar 2022-2023 is het advies van het CLB niet meer vereist wanneer een leerling kiest om na een A-attest over te zitten in een ander structuuronderdeel.

Aanbevelingen

- Na het 1ste leerjaar A en B reiken delibererende klassenraden die ontwikkelingsgericht naar leerlingen en vorming kijken bij voorkeur een oriënteringsattest A uit zonder **uitsluiting** of verplichte remediëring. Ze bieden leerlingen twee jaar om een keuze te maken en om de leerdoelen van de eerste graad in voldoende mate te behalen. Leerlingen in de eerste graad zijn immers nog volop op zoek naar zichzelf en hun studiemethode.
- De delibererende klassenraad zal zich in de eerste plaats richten op het structuuronderdeel dat volgens de curriculumopbouw logisch voortbouwt op het gevolgde leerjaar. Er wordt niet gedeeld met het oog op de algemene toelatingsvoorwaarden, die zeer ruim zijn. Als een leerling vanuit het gevolgde structuuronderdeel logisch door kan stromen, zal hij een oriënteringsattest A krijgen.
- Hoewel reglementair niet verplicht, is het aan te bevelen dat de delibererende klassenraad die vermoedt of weet heeft van een leerling die na het behalen van een oriënteringsattest A wil overzitten in een andere studierichting, een advies formuleert als onderdeel van de studiekeuzebegeleiding. Dat advies kan aansluiten bij de vaststellingen en adviezen van de begeleidende klassenraad in de loop van het schooljaar.

7.3.1.2 Oriënteringsattest A met verplichte remediëring (enkel in 1ste leerjaar A en B)

In het 1ste leerjaar A en B kan het oriënteringsattest A ook remediëring in het 2de leerjaar A of B opleggen.

Reglementair aandachtspunten

- Wanneer blijkt dat een leerling na het 1ste leerjaar A of B nog nood heeft aan bijkomende remediëring voor bepaalde vakken, dan kan de delibererende klassenraad een oriënteringsattest A met verplichte remediëring uitreiken. De delibererende klassenraad houdt er rekening mee dat de verplichte remediëring een recht en een plicht is voor de leerling en een plicht voor de begeleidende klassenraad van het 2de leerjaar A of B.
- Indien een leerling wil overzitten gelden dezelfde voorwaarden als voor leerlingen met een oriënteringsattest A zonder verplichte remediëring (zie punt 7.3.1.1).

Aanbevelingen

- Katholiek Onderwijs Vlaanderen raadt aan om omzichtig om te gaan met het uitreiken van een oriënteringsattest A met verplichte remediëring. Begeleidende klassenraden van het 2de leer-

jaar zullen in de loop van het schooljaar vanuit hun professionaliteit remediëring bewust inzetten als één van de elementen van een zorgbrede werking op school waardoor die leerlingen die er extra nood aan hebben, bijkomend ondersteund kunnen worden. Ze doen dat ook zonder dat een delibererende klassenraad van het 1ste leerjaar hen daartoe verplicht, zeker als deze delibererende klassenraad een duidelijk advies formuleert. Belangrijk is dat schoolteams een visie ontwikkelen op remediëring en deze communiceren aan leerlingen en ouders. Remediëring zal in scholen immers op diverse manieren gestalte krijgen: van een uitbreiding van het aantal lessen dat aan een bepaald vak besteed wordt op *klasniveau*, tot afzonderlijke lessen waarbij leerlingen *individueel of in kleine groepjes* ondersteund worden voor die vakken of onderwerpen waarmee ze op dat moment problemen ervaren.

- Wanneer de delibererende klassenraad toch een oriënteringsattest A met verplichte remediëring uitreikt, dan staat ook daar de ontwikkelingsgerichte kijk op vorming centraal. De delibererende klassenraad legt daarom best enkel remediëring op voor die leerinhouden die in het 2de leerjaar A of B een mogelijk obstakel vormen voor de slaagkansen van de leerling. De begeleidende klassenraad van het 2de leerjaar kan vanuit een ontwikkelingsgerichte benadering de inhoud van de verplichte remediëring verder afstemmen op de onderwijsbehoeften van de leerling.

7.3.1.3 Oriënteringsattest A met **uitsluiting** van één of meer basisopties en/of pakketten van de basisopties (enkel in 1ste leerjaar A en B)

Op een oriënteringsattest A met **uitsluiting** wordt vermeld dat de leerling het leerjaar met vrucht beëindigd heeft en dus tot het volgend leerjaar toegelaten mag worden, behalve in één of meer basisopties en/of pakketten van de basisopties in het 2de leerjaar A of B.

Een leerling met een A-attest met **uitsluiting** van de toegang tot één of meer basisopties en/of pakketten kan in principe niet overzitten. Vanaf het schooljaar 2022-2023 voorziet de regelgeving evenwel in één uitzondering: leerlingen die in 1A of 1B een oriënteringsattest A met **uitsluiting** van minstens de helft van alle basisopties van 2A of 2B behalen, behouden van rechtswege de mogelijkheid om het leerjaar over te zitten.

Een oriënteringsattest A met **uitsluiting** van *één of meer basisopties* impliceert dat:

- de toegang tot alle eventuele pakketten van de basisoptie(s) wordt afgesloten;
- de afgesloten basisoptie niet kan gevolgd worden in combinatie met andere basisopties/pakketten in het 2de leerjaar B.

Voorbeelden

- Een leerling krijgt na het 1ste leerjaar A een A-attest met **uitsluiting** voor de basisoptie *Klassieke talen*. De basisoptie *Klassieke talen* bevat twee pakketten: *Latijn* en *Grieks-Latijn*. De leerling kan geen van beide pakketten volgen.
- Een leerling krijgt na het 1ste leerjaar B een A-attest met **uitsluiting** voor de basisoptie *Maatschappij en welzijn*. De leerling kan ook de combinatie van de basisoptie *Maatschappij en welzijn* met de basisoptie *Economie & organisatie* niet meer volgen.

Een oriënteringsattest A met **uitsluiting** van *één of meerdere pakketten* impliceert dat:

- de toegang tot de basisoptie niet wordt afgesloten;
- de toegang tot de andere pakketten van die basisoptie niet wordt afgesloten;

- het afgesloten pakket niet kan gevolgd worden in combinatie met andere pakketten/basisopties in het 2de leerjaar B.

Voorbeelden

- Een leerling krijgt na het 1ste leerjaar A een A-attest met **uitsluiting** voor het pakket Grieks-Latijn. De leerling kan nog de overstap maken naar de basisoptie Klassieke talen of het pakket Latijn.
- Een leerling krijgt na het 1ste leerjaar A een A-attest met **uitsluiting** voor het pakket Agro- en biotechnieken binnen de basisoptie STEM-technieken. De leerling kan nog naar de basisoptie STEM-technieken of naar één van de andere pakketten (Bouw- en houttechnieken, Grafische communicatie en media, Mechanica-elektriciteit, ...) van de basisoptie.
- Een leerling krijgt na het 1ste leerjaar B een A-attest met **uitsluiting** voor het pakket Printmedia binnen de basisoptie STEM-technieken. De leerling kan nog naar de basisoptie STEM-technieken of naar één van de andere pakketten (Elektriciteit, Hout en bouw, Land- en tuinbouw, Mechanica, Printmedia, Schilderen en decoratie, ...) van de basisoptie.

Reglementair aandachtspunt

- Bij toekenning van een oriënteringsattest A met **uitsluiting** geeft de delibererende klassenraad geen (verplicht) advies over overzitten.

Aanbevelingen

- De basisopties gaan inhoudelijk breed en hebben een verkennend karakter. Door die invulling bieden ze samen met de algemene vorming alle kansen aan de begeleidende klassenraad om alle leerlingen in het 1ste leerjaar doelgericht te observeren en te oriënteren. Vanuit die visie zullen delibererende klassenraden na het 1ste leerjaar A of B voor een zo beperkt mogelijk aantal leerlingen de toegang tot bepaalde basisopties en/of pakket(ten) van een basisoptie in het 2de leerjaar A of B ontzeggen.
- Indien de delibererende klassenraad beslist om een oriënteringsattest A met **uitsluiting** uit te reiken, dan beslist hij best weloverwogen om de ruimte waarbinnen de leerling nog andere basisopties in het 2de leerjaar A of B kan kiezen, zo groot mogelijk te laten. Dit om een leerling zoveel mogelijk kansen bij bv. schoolverandering te bieden.
- Bij de uitreiking van een oriënteringsattest A met **uitsluiting** van één of meerdere basisopties en/of pakketten van de basisopties is het essentieel dat de delibererende klassenraad in de motivering van zijn beslissing de redenen kenbaar maakt waarom de leerling, die wel geslaagd is, toch de toegang tot een basisoptie en/of pakket(ten) van een basisoptie ontzegt moet worden. Er moet dus **worden aangetoond waarom** de behaalde resultaten **leiden tot de uitsluiting van precies de vermelde (pakketten van)** basisopties.

In de praktijk heeft dat als gevolg dat het afsluiten van één of meerdere basisopties slechts in een beperkt aantal situaties gemotiveerd kan worden. Alle basisopties worden immers aangeboden over de volledige breedte van het continuüm (van abstract naar concreet). Zo is de algemene vorming voor alle basisopties van het 2de leerjaar A hetzelfde. Het keuzegedeelte in het 1ste leerjaar is niet bepalend voor de toegang tot een basisoptie in het tweede jaar:

- De basisoptie Klassieke talen vormt daarop een uitzondering. Een klassenraad kan de toegang tot de basisoptie Klassieke talen afsluiten voor een leerling van het 1ste leerjaar A met keuzegedeelte Klassieke talen die slechte resultaten behaalt voor Latijn. Uiteraard moet dat steeds gebeuren vanuit het globale dossier.

- Een leerling die verschillende tekorten behaalt voor vakken van de algemene vorming en globaal slecht presteert voor alle vakken van de algemene vorming kan de toegang ontzegd worden tot alle basisopties van het 2de leerjaar A. Dat is een zeer brede ‘clausulering’ en zal enkel hoogst uitzonderlijk gebeuren. Vanaf schooljaar 2022-2023 kunnen leerlingen met deze brede clausulering kiezen om 1A over te zitten of om over te gaan naar het 2de leerjaar B. Op het oriënteringsattest zelf is het niet nodig om alle basisopties exhaustief op te sommen. Het volstaat om te vermelden dat de leerling de toegang wordt ontzegd tot “*alle basisopties van het 2de leerjaar A*”.
- Het oriënteringsattest met **uitsluiting** mag de verdere studiekeuze van de leerling niet meer beperken dan duidelijk nodig is. Het attest kan een grote impact hebben op de onderwijsloopbaan van de leerling, zeker in de B-stroom. Gezien het beperkte aantal scholen met een B-stroom (en zeker bepaalde basisopties) zal het voor sommige leerlingen erg moeilijk zijn om een school in de regio te vinden met een studieaanbod waarin hij wel kan toegelaten worden. De **uitsluiting** van één of meerdere basisopties in de B-stroom gebeurt best zo omzichtig mogelijk.
- Een delibererende klassenraad die er toch voor kiest om een leerling de toegang te ontzeggen tot één of een beperkt aantal basisopties formuleert deze beperkingen best met de nodige zorg. De meeste basisopties van het 2de leerjaar A en B hebben dezelfde benaming. Als een delibererende klassenraad van een 1ste leerjaar A bijvoorbeeld beslist om een leerling de toegang te ontzeggen tot één of meerdere basisopties van het 2de leerjaar A raden we aan om duidelijk te vermelden dat dit enkel geldt voor de basisopties van het 2de leerjaar A en niet voor de basisopties van het 2de leerjaar B. Het volstaat bijvoorbeeld om telkens “(2A)” toe te voegen. Het model van oriënteringsattest A legt hiervoor geen richtlijnen op. Het belangrijkste is dat de formulering niet voor interpretatie vatbaar is.
- De uitsluiting van één of meer basisopties en/of pakketten van basisopties is een groepsbeslissing. Ze kan niet door een bepaalde leraar opgelegd worden. De delibererende klassenraad moet over de globale situatie van de leerling oordelen. De hele klassenraad en elk lid ervan nemen de hele verantwoordelijkheid op zich, in de overtuiging daarmee de leerling te helpen in het uitstippelen van een gunstige studieloopbaan.
- De school verduidelijkt de positieve bedoelingen achter het oriënteringsattest A met **uitsluiting** aan de leerling en de ouders. Daarbij ligt de klemtoon op de mogelijkheden die hij open laat.
- Ondanks de uitsluiting van één of meer basisopties en/of pakketten van basisopties wordt de leerling *bevorderd*. Hij beëindigt het leerjaar met vrucht en loopt geen schoolse vertraging op.

7.3.1.4 Oriënteringsattest B (vanaf het 2de leerjaar van de eerste graad)

Op een oriënteringsattest B wordt vermeld dat de leerling het leerjaar met vrucht beëindigd heeft in de betrokken school en dus tot het volgend leerjaar toegelaten mag worden, behalve in bepaalde finaliteiten, onderwijsvormen en/of studierichtingen.

Als een logische doorstroming wegens één of meer tekorten niet mogelijk is (dus geen oriënteringsattest A), dan kan het zijn dat de leerplandoelen die de leerling wel gehaald heeft, in het volgend leerjaar toch een studiekeuze mogelijk maken die beter tegemoet komt aan de bekwaamheden en interesses van de leerling. Die formule biedt kansen voor leerlingen die, gezien hun inzet en mogelijkheden, weinig baat vinden bij het zittenblijven. De delibererende klassenraad kan de tekorten in een bepaald domein acteren en kan de gunstige verworvenheden en ontwikkelingen valoriseren. De studieduur wordt niet nodeloos verlengd.

De ministeriële omzendbrief SO 64 verwijst naar onderzoek waaruit blijkt dat overzitten niet altijd in het belang is van een optimale studieloopbaan. Daarom voegde de regelgever een bijkomende

voorwaarde toe voor leerlingen die na het behalen van een oriënteringsattest B het leerjaar als regelmatige leerling willen overzitten in hetzelfde of een ander structuuronderdeel.

Leerlingen met een oriënteringsattest B die het leerjaar als regelmatige leerling willen **overzitten** in hetzelfde of een ander structuuronderdeel kunnen dat afhankelijk van de clausulering ofwel van rechtswege ofwel enkel na een gunstig advies van de delibererende klassenraad:

- Een leerling die een B-attest behaalt met clausulering voor alle structuuronderdelen van drie onderwijsvormen (aso, kso en tso) of twee finaliteiten (doorstroomfinaliteit en dubbele finaliteit) kan van rechtswege overzitten. Als het m.a.w. voor een leerling op basis van de clausulering enkel mogelijk is om door te stromen naar een volgend leerjaar van de A-finaliteit, dan heeft de leerling de keuze:
  - Hij gaat over naar het hoger leerjaar in de A-finaliteit.
  - Hij wil het leerjaar overzitten.
- In alle andere gevallen formuleert de delibererende klassenraad een gunstig of ongunstig advies over overzitten en kan de leerling die een B-attest behaalt enkel overzitten na een **gunstig advies** van de delibererende klassenraad. Dit advies is bindend voor de leerling. Het staat standaard vermeld op het (model van) [oriënteringsattest B](#). Bij een gunstig advies van de delibererende klassenraad heeft de leerling de keuze:
  - Hij gaat over naar het hoger leerjaar rekening houdend met de clausulering.
  - Hij wil het leerjaar overzitten.
- Vanaf het schooljaar 2022-2023 is het advies van het CLB niet meer vereist wanneer een leerling kiest om met een B-attest over te zitten.

Inhoudelijk is er in feite geen verschil tussen een oriënteringattest A met **uitsluiting** na het 1ste leerjaar van de eerste graad en een oriënteringsattest B vanaf het 2de leerjaar van de eerste graad. Maar de gevolgen zijn wel verschillend voor leerlingen die willen overzitten:

- Een leerling met een oriënteringsattest A met **uitsluiting** na het 1ste leerjaar kan in principe niet overzitten in hetzelfde structuuronderdeel. Overzitten kan enkel als de toegang tot minstens de helft van alle basisopties van 2A of minstens de helft van de basisopties van 2B worden afgesloten.
- Een leerling met een oriënteringsattest B vanaf het 2de leerjaar kan enkel overzitten in hetzelfde of een ander structuuronderdeel na een gunstig advies van de delibererende klassenraad. **Er is echter een uitzondering voor leerlingen die geclausuleerd worden** voor alle structuuronderdelen van drie onderwijsvormen (aso, kso en tso) of alle structuuronderdelen van twee finaliteiten (doorstroomfinaliteit en dubbele finaliteit), **zij hebben steeds het recht om te kiezen om het leerjaar over te zitten.**

Reglementair aandachtspunt

Voor het formuleren van de clausulering, vermeldt het model van oriënteringsattest B: “overeenkomstig de toelatingsvoorwaarden tot het volgend leerjaar mag worden toegelaten, behalve in de ..... (*) : .....”

De onderrichting (*) is: “naargelang van het geval het woord “finaliteit”, “finaliteiten”, “onderwijsvorm”, “onderwijsvormen”, “studierichting”, “studierichtingen” (= de officiële benaming van de studierichting(en)) vermelden, gevolgd door de opsomming van de finaliteit(en), onderwijsvorm(en) of structuuronderdeel/structuuronderdelen van toepassing. De klassenraad houdt hierbij rekening met de “kleinste” onderverdeling op basis waarvan ze wil clausuleren.”

Dit betekent dat men clauseleert:

- ofwel voor één of meerdere finaliteit(en), gevolgd door de opsomming van de finaliteiten (D-finaliteit - D/A-finaliteit - A-finaliteit);
- ofwel voor één of meerdere onderwijsvorm(en), gevolgd door de opsomming van de onderwijsvormen (aso - bso - kso - tso);
- ofwel voor één of meer structuuronderde(e)l/(en):
Een delibererende klassenraad die clauseleert voor meerdere studierichtingen van verschillende finaliteiten of onderwijsvormen beschikt over een zekere vrijheid om dit concreet te formuleren, op voorwaarde dat de formulering niet voor interpretatie vatbaar is. De delibererende klassenraad kan de studierichtingen exhaustief opsommen, maar kan ook kiezen voor formuleringen als "alle structuuronderdelen van de doorstroomfinaliteit en [enkele structuuronderdelen van de dubbele finaliteit]" of "alle structuuronderdelen van de dubbele finaliteit behalve [één studierichting]".

Voorbeelden

- Een delibererende klassenraad die clauseleert voor alle studierichtingen van twee volledige finaliteiten vult het model als volgt in:
"overeenkomstig de toelatingsvoorwaarden tot het volgend leerjaar mag worden toegelaten, behalve in de finaliteiten: doorstroomfinaliteit en dubbele finaliteit";
- Een delibererende klassenraad die clauseleert voor een volledige finaliteit én enkele studierichtingen uit een andere finaliteit vult het model als volgt in:
"overeenkomstig de toelatingsvoorwaarden tot het volgend leerjaar mag worden toegelaten, behalve in de structuuronderdelen: alle structuuronderdelen van de [doorstroomfinaliteit] en [opsomming van enkele structuuronderdelen van de dubbele finaliteit]";
- Een delibererende klassenraad die clauseleert voor alle domeinoverschrijdende studierichtingen van de doorstroomfinaliteit kan het model op twee manieren invullen:
"overeenkomstig de toelatingsvoorwaarden tot het volgend leerjaar mag worden toegelaten, behalve in de onderwijsvorm: aso"; of
"overeenkomstig de toelatingsvoorwaarden tot het volgend leerjaar mag worden toegelaten, behalve in de structuuronderdelen: alle structuuronderdelen van de domeinoverschrijdende doorstroomfinaliteit"

Vanuit de regelgeving mag dan wel veel mogelijk zijn. In de aanbevelingen hieronder formuleren we een aantal afwegingen waarmee de delibererende klassenraad kan rekening houden bij het uitreiken van een oriënteringsattest B.

Aanbevelingen

- De clauselering is een groepsbeslissing. Ze kan niet door een bepaalde leraar opgelegd worden. De delibererende klassenraad moet over de globale situatie van de leerling oordelen. De hele klassenraad en elk lid ervan neemt de hele verantwoordelijkheid op zich, in de overtuiging daarmee de leerling te helpen in het uitstippelen van een gunstige studieloopbaan.
- De school verduidelijkt de positieve bedoelingen achter het oriënteringsattest B aan de leerling en de ouders. Daarbij ligt de klemtoon op de mogelijkheden die hij open laat.
- Ondanks de afsluiting van de toegang tot één of meer finaliteiten, onderwijsvormen of studierichtingen wordt de leerling bevorderd. Hij beëindigt het leerjaar met vrucht en loopt geen schoolse vertraging op.

- Clausuleren gebeurt het best zo beperkt en omzichtig mogelijk met oog voor het groeipotentieel van elke leerling. Bij twijfel zal het voor een aantal leerlingen logischer zijn om een oriënteringsattest A uit te reiken met een stevig onderbouwd studiekeuzeadvies. Dat advies is het eindpunt van het onderwijsloopbaantraject dat school, ouders en leerling gedurende het schooljaar samen gelopen hebben. In een aantal gevallen zal de delibererende klassenraad toch een oriënteringsattest B uitreiken. Daarbij kan hij rekening houden met de volgende afwegingen:
  - Een clausulering **voor één of meerdere finaliteiten** is breed en enkel verantwoord voor een leerling die verschillende tekorten heeft voor de leerplandoelen en globaal (heel) zwak presteert voor verschillende vakken van de algemene vorming.
  - Bij het clausuleren **voor één of meerdere onderwijsvormen** zorgt de verwevenheid van finaliteiten en onderwijsvormen voor een bijkomende complexiteit:
    - Een clausulering voor (domeinoverschrijdend doorstroom) aso houdt de overgang open naar domeingebonden doorstroom tso/kso.
    - Een clausulering voor tso of kso sluit de leerling uit van zowel de doorstroomfinaliteit als de dubbele finaliteit.
  - Bij het clausuleren voor **één of meerdere studierichtingen** kan de klassenraad de volgende afwegingen maken:
    - Het keuzegedeelte in het 2de leerjaar (= lessen differentiatie + basisoptie) is niet bepalend voor, noch een voorafname op de studiekeuze naar de tweede graad. **(Grieks-)Latijn** vormt daarop een uitzondering. Een klassenraad kan de toegang tot de studierichtingen Grieks-Latijn en/of Latijn afsluiten voor een leerling van de basisoptie Klassieke talen die slechte resultaten behaalt voor Grieks en/of Latijn. Uiteraard moet dat steeds gebeuren vanuit het globale dossier.
    - Hierboven schreven we al dat voor de finaliteit doorstroom de leerplandoelen in de basisleerplannen van de tweede **en derde** graad gebaseerd zijn op dezelfde eindtermen van de algemene vorming en dat de leerplannen in beperkte mate verschillen op vlak van de cesuurdoelen en de verdiepte basis. Bij de interpretatie van bepaalde ernstige vaktekorten met het oog op de verdere studiemogelijkheden van de leerling zal de delibererende klassenraad hiermee rekening houden bij zijn beslissing en advies.

Voorbeeld

Een delibererende klassenraad die een leerling met ernstige tekorten voor wetenschappen en wiskunde enkel voor Natuurwetenschappen clauseert, is zich ervan bewust dat de algemene vorming voor wetenschappen en wiskunde in de finaliteit doorstroom dezelfde is in alle studierichtingen en de cesuurdoelen voor wetenschappen en wiskunde maar een beperkt deel van de leerplannen innemen. Dat zou minstens tot uiting moeten komen in het bijhorende advies.

- Bij de uitreiking van een oriënteringsattest B is het essentieel dat de delibererende klassenraad in de motivering van zijn beslissing de redenen kenbaar maakt waarom de leerling, die wel geslaagd is, toch de toegang tot één of meerdere finaliteiten, onderwijsvormen en/of studierichtingen ontzegd moet worden. Er moet dus **worden aangetoond waarom** de behaalde resultaten **leiden tot de uitsluiting van precies de vermelde** finaliteiten, onderwijsvormen en/of studierichtingen.
- Een klassenraad kan pas een verantwoorde clausulering uitspreken als de leraren een goede kennis hebben van de algemene structuur en het curriculum van het secundair onderwijs. Zeker binnen de huidige context van de modernisering van het secundair onderwijs is dat een belangrijke, maar geen eenvoudige opdracht.

- Sommige scholen vragen zich af of in het 2de leerjaar van de eerste graad de resultaten voor de vakken van de basisoptie ook kunnen meegenomen worden in de motivering van een eventueel oriënteringsattest B. Dat kan inderdaad. Ze maken immers deel uit van het globale deliberatiedossier. Samen met de resultaten voor de vakken van de algemene vorming worden ze mee in rekening gebracht. Dat gebeurt wel eerder aanvullend bij de andere vakken, en niet als bepalend bij het motiveren van een clausulering.
- Leerlingen die na het behalen van een oriënteringsattest B met een clausulering die beperkter is dan **alle studierichtingen van twee finaliteiten of alle studierichtingen van drie onderwijsvormen**, als regelmatige leerling willen **overzitten** kunnen dat enkel na een **gunstig advies** van de delibererende klassenraad. We raden aan om het advies van de delibererende klassenraad te laten aansluiten bij de vaststellingen en adviezen van de begeleidende klassenraad in de loop van het schooljaar. Idealiter zorgt het advies niet voor bijkomend werk, maar is het een logisch gevolg van het proces dat doorheen het schooljaar m.b.t. de onderwijsloopbaanbegeleiding werd gelopen waarbij de focus op een positieve studiekeuze ligt. In dat geval zal het advies geen verrassing zijn voor de leerling en zijn ouders. Het advies verwijst ook naar de resultaten van de leerling en legt daarbij een link tussen de zwakke resultaten voor een aantal vakken en de afgesloten finaliteiten, onderwijsvormen en/of studierichtingen. De gevolgen van een ongunstig advies zijn heel groot. De leerling wordt gedwongen om naar het volgende leerjaar over te gaan, ook wanneer hij wil overzitten in een andere basisoptie of studierichting. Dat geldt ook als hij van school verandert. De delibererende klassenraad is zich hiervan voldoende bewust.

7.3.1.5 Oriënteringsattest C

Op het oriënteringsattest C wordt vermeld dat de leerling het leerjaar in de betrokken school heeft beëindigd, maar niet met vrucht.

Het oriënteringsattest C verplicht de leerling het leerjaar over te zitten. Hij kan daarbij wel veranderen van keuzegedeelte of studierichting (als hij aan de toelatingsvoorwaarden voldoet).

Reglementaire aandachtspunten

- In het 1ste leerjaar A en het 1ste leerjaar B kan het oriënteringsattest C alleen toegekend worden in uitzonderlijke gevallen.
- Sinds het schooljaar 2020-2021 zijn de toelatingsvoorwaarden tot het 2de leerjaar B ingrijpend gewijzigd. Leerlingen moeten het 1ste leerjaar A of B wél met vrucht beëindigen om tot het 2de leerjaar B te worden toegelaten (tenzij ze uiterlijk op 31 december na de aanvang van het schooljaar de leeftijd van 14 jaar bereiken). Vroeger volstond het om het 1ste leerjaar A of B te hebben beëindigd, dus niet noodzakelijk met vrucht. Concreet betekent dit dat leerlingen die in het 1ste leerjaar A of B een oriënteringsattest C behalen, gedwongen zijn tot overzitten (tenzij ze 14 jaar zijn). Indien een delibererende klassenraad een leerling die op leeftijd zit wil laten doorstromen naar het 2de leerjaar B zal hij een oriënteringsattest A (eventueel met uitsluiting van alle basisopties van het 2de leerjaar A) moeten uitreiken.
- Het gebeurt dat een delibererende klassenraad op het einde van het 1ste leerjaar **van de graad** van oordeel is dat de leerling in onvoldoende mate de leerplandoelen bereikt heeft om te kunnen overgaan naar het 2de leerjaar, maar ook weinig heil ziet in zittenblijven. Als het schoolbestuur er vooraf voor gekozen heeft in zulke gevallen flexibele leertrajecten mogelijk te maken, dan kan:

- o de delibererende klassenraad het oriënteringsattest vervangen door de uitreiking van een attest van lesbijwoning als **regelmatige leerling** in afwachting van het wegwerken van de tekorten;
- o de voltallige toelatingsklassenraad van het 2de leerjaar van de graad - na overleg met voornoemde delibererende klassenraad - de leerling toch toelaten, waarbij de leerling de tekorten voor de programmaonderdelen in het 1ste leerjaar weg moet werken vóór het einde van het 2de leerjaar van de graad in kwestie. **In de eerste graad is de** voorwaarde wel dat een leerling van de A-stroom in de A-stroom blijft en een leerling van de B-stroom in de B-stroom. Een leerling van de A-stroom kan via dit flexibel traject de overstap dus niet maken van het 1ste leerjaar A naar het 2de leerjaar B.
- o Meer informatie vind je in punt 5 van de mededeling "[Flexibele leertrajecten in het voltijds gewoon secundair onderwijs](#)" (MLER_142).

7.3.2 Het bewijs van competenties (enkel in het 2de leerjaar van de tweede graad)

Leerlingen die het 2de leerjaar van de tweede graad D/A-finaliteit of A-finaliteit niet met vrucht beëindigen, behalen een C-attest. Die leerlingen hebben tekorten voor één of meerdere vakken, het kan gaan om tekorten van de algemene vorming en/of tekorten voor onderdelen van de specifieke vorming. Vanaf het schooljaar 2022-2023 ontvangen de niet-geslaagde leerlingen van het 2de leerjaar van de tweede graad een afzonderlijk studiebewijs waarop de competenties van het specifieke gedeelte die de leerling wél heeft behaald, worden genoteerd. In geval van een C-attest is het dus aan het betrokken lerarenteam van het specifieke gedeelte om op basis van de bereikte leerplandoelen aan te geven wat de leerling kan en dit vast te leggen op het bewijs van competenties.

Reglementair aandachtspunt

- Op het model van bewijs van competenties (zie [omzendbrief SO 64, bijlage 7](#)) moeten beroepskwalificatie(s) waar de studierichting op voorbereidt, worden ingevuld. Je vindt een overzicht van de beroepskwalificaties per studierichting op [bijlage 36 - samenstelling van structuuronderdelen wat betreft beroepskwalificaties en deelkwalificaties bij omzendbrief SO 60 over studieaanbod in voltijds secundair onderwijs](#) en in [het curriculumdossier](#) van de studierichting.
- Op het model van dat bewijs van competenties (zie [omzendbrief SO64, bijlage 7](#)) moet onderstaande zin worden aangevuld:

“Ondergetekende, (naam directeur) directeur van bovenvermelde school of centrum bevestigt dat (naam leerling), geboren te (geboorteplaats leerling) op (geboortedatum), als regelmatige leerling de volgende competenties uit de erkende beroepskwalificatie(s) heeft verworven:

.....”

Op het invulveld (puntjes) formuleert de klassenraad de competenties van de beroepskwalificaties die de leerling heeft bereikt. De concordantie tussen de doelen in het curriculumdossier en de (relevante sets van) competenties uit de beroepskwalificatie(s) is in het curriculumdossier opgenomen (zie [SO64, punt 10.1.16](#)). De [curriculumdossiers](#) zijn online beschikbaar.

Aanbeveling

- In antwoord op onze vraag naar verduidelijking bij de uitreiking van het bewijs van competenties, stelt de overheid dat het bewijs van competenties wordt uitgereikt aan de leerlingen van het 2de leerjaar van de tweede graad die een C-attest behalen én van school / studierichting veranderen. Vanuit volgende concrete situaties is dit antwoord van de overheid naar onze mening te begrijpen:

- In de meeste gevallen is een leerling die een C-attest behaalt op het einde van de tweede graad ook het volgend schooljaar nog leerplichtig en zal hij dus zijn schoolloopbaan verderzetten; de leerling moet het leerjaar overzitten. Overzitten kan in dezelfde of in een andere studierichting, al dan niet in dezelfde of in een andere school.
  - Als de leerling kiest om dezelfde studierichting over te zitten in de eigen school zal de klassenraad vanuit het leerlingendossier zicht hebben op de competenties die de leerling reeds heeft verworven. De klassenraad van het volgend schooljaar zal immers heel waarschijnlijk bestaan uit (meerdere) dezelfde leerkrachten voor het specifieke gedeelte. Het lerarenteam van het specifieke gedeelte zal bij de start van het nieuwe schooljaar dus zicht hebben op de startcompetenties van de leerling. In dit geval heeft het bewijs van competenties geen meerwaarde en hoeft het niet te worden uitgereikt.
  - Voor leerlingen die van studierichting en/of van school veranderen geeft het bewijs van competenties aan de nieuwe klassenraad informatie over de beginsituatie van de leerling.
- Leerlingen die meerderjarig zijn of 18 jaar worden voor 31 december zijn het volgend schooljaar niet meer leerplichtig. Zij kunnen - naast de bovenstaande mogelijkheden - ook kiezen om te gaan werken. In voorkomend geval bevat het bewijs van competenties informatie over de beroepsgerichte competenties waarmee de leerling start op de arbeidsmarkt.
- Aangezien de delibererende klassenraad echter in de meeste gevallen (nog) niet weet welke keuze de leerling voor het volgend schooljaar zal maken, wordt het bewijs van competenties bijgevolg uitgereikt aan *alle* leerlingen die de tweede graad niet met vrucht beëindigen (C-attest).
- Vanuit pragmatisch oogpunt en om zo weinig mogelijk planlast te genereren, kan het een optie zijn om in het bewijs van competenties de doelen van het curriculumdossier op te nemen zoals je ze achteraan in het leerplan vindt. Deze manier van werken is momenteel niet volledig conform de huidige bepalingen in [punt 10.1.6 van omzendbrief SO 64](#).

7.3.3 Uitstel van studiebekrachtiging tot het einde van de graad (als flexibel leertraject)

Scholen die hun ontwikkelingsgerichte aanpak van leerlingen willen doortrekken tot op het niveau van de delibererende klassenraad kunnen dit door de studiebekrachtiging van het 1ste leerjaar van de graad uit te stellen tot het einde van het 2de leerjaar. Dit kan in de B-stroom van de eerste graad en in uitzonderlijke gevallen in de tweede en derde graad. De studiebekrachtiging uitstellen tot het einde van het 2de leerjaar is niet mogelijk in de A-stroom van de eerste graad.

Uitstel van studiebekrachtiging tot het einde van de graad kan vooral in de eerste graad B-stroom leerlingen meer kansen bieden op succeservaring en hun zelfbeeld positief beïnvloeden. Vooraleer het schoolbestuur beslist of één of meer van haar scholen gebruik kan maken van die afwijking, wordt best nagegaan of er een draagvlak is voor dat flexibel traject. Indien het schoolbestuur principieel bereid is om meer flexibiliteit mogelijk te maken in de individuele leertrajecten van leerlingen op grond van specifieke onderwijskundige argumenten, zal het dat via de directeur ter sprake brengen op het niveau van de school en de scholengemeenschap. Meer informatie vind je in mededeling "[Flexibele leertrajecten in het voltijds gewoon secundair onderwijs](#)"(MLER_142).

7.4 Advies

Naast een juridisch bindend oriënteringsattest, kan een delibererende klassenraad aanvullend een schriftelijk advies formuleren. Het advies is gebaseerd op het geheel van de vorming:

- In de eerste graad gaat het om algemene vorming, lessen differentiatie, basisopties. Ook de aangeboden verdieping en verbreding kunnen een zicht geven op de capaciteiten en interesses

van leerlingen. In de leerplannen zijn de mogelijkheden om te verdiepen opgenomen in de vorm van verdiepingsdoelen. In de leerplannen is eveneens duidelijk aangegeven op welke manier leraren kunnen verbreden.

- In de tweede graad gaat het om algemene vorming (doelen basis en/of verdiepte basis) en specifieke vorming (cesuurdoelen en/of delen van beroepskwalificaties) en in sommige studierichtingen een extra complementair gedeelte.

7.4.1 Mogelijkheden tot advisering

Het advies kan o.a. volgende elementen bevatten:

- suggesties i.v.m. het voortzetten van de onderwijsloopbaan;
- concrete individuele suggesties i.v.m. studie- en werkmethoden;
- suggesties voor remediëring om bepaalde tekorten of hiaten weg te werken via bv. een opdracht die afgestemd is op de noden van de leerlingen;
- advies over het al dan niet overzitten van het leerjaar.

Wat niet kan, is tijdens een delibererende klassenraad 'een advies buitengewoon onderwijs' formuleren zonder dat daar een uitgebreid traject aan vooraf is gegaan. Een inschrijving in het buitengewoon onderwijs kan enkel als een leerling in het bezit is van een verslag. Dat impliceert dat school en CLB daartoe samen met de leerling en zijn ouders een traject hebben gelopen. Bovendien kan een leerling met een verslag nog de keuze maken om zich in te schrijven in een school voor gewoon secundair onderwijs. Na overleg met de ouders, klassenraad en het CLB over de aanpassingen beslist de school of de leerling een gemeenschappelijk curriculum (GC) of een individueel aangepast curriculum (IAC) volgt. De leerling kan ook kiezen om zich in een school voor buitengewoon onderwijs in te schrijven.

Aanbevelingen voor adviezen in de eerste graad

- Na het **1ste jaar** geven scholen bij voorkeur enkel een advies waar dat zinvol is met het oog op de keuze voor een basisoptie die aansluit bij de interesses en intrinsieke mogelijkheden van een leerling of bij het schakelen van leerlingen tussen de A- en B-stroom (in beide richtingen).
- Na het **1ste leerjaar B** geven delibererende klassenraden bij die leerlingen die hiervoor in aanmerking komen, een advies over de overgang naar het 2de leerjaar A.
- Het keuzegedeelte in het **2de leerjaar** (= lesuren differentiatie + basisoptie) is niet bepalend voor, noch een voorafname op de studiekeuze naar de tweede graad: de keuze voor om het even welk studiedomein blijft mogelijk. Het gaat dus niet om bijkomende leerstof inherent aan een discipline die noodzakelijk is om de overstap te kunnen maken naar een bepaalde studierichting in de tweede graad.
- Voor het oriënterend advies na het **2de leerjaar** biedt het geheel van basisdoelen, basisopties en de lesuren differentiatie, en de aangeboden verdieping en verbreding handvatten:
  - De diverse aspecten van de basisvorming kunnen de leerling een inzicht geven in die vakken of wetenschapsdomeinen waarin hij sterk en minder sterk is. Dat kan van belang zijn voor het advies voor een specifiek studiedomein of een specifieke studierichting.
  - De basisoptie en de specifieke invulling van de lesuren differentiatie kunnen relevant zijn met het oog op de keuze voor een studiedomein.
  - De aangeboden verdieping kan de leerling een duidelijker inzicht geven in zijn abstractievermogen met het oog op de keuze voor een finaliteit.

- Aanvullend kan de aangeboden verbreding de leerling een duidelijk inzicht geven in zijn interesses met het oog op de keuze voor een studiedomein en een studierichting.

7.4.2 Onderwijsloopbaanbegeleiding

Het advies kadert in de visie van de school over het opvolgen en begeleiden van de onderwijsloopbaan van haar leerlingen.

De delibererende klassenraad zal een geschreven advies voor een leerling formuleren voor het voortzetten van zijn studies bij een oriënteringsattest A met **uitsluiting** van één of meerdere basisopties en/of pakketten van de basisopties, bij een oriënteringsattest B en bij een oriënteringsattest C.

Op het einde van de graad gebeurt dat voor alle leerlingen.

- Bij het formuleren van een advies zal men er rekening mee houden dat interesses en mogelijkheden vatbaar zijn voor ontwikkeling, als ze op aangepaste wijze aangesproken worden.
- Het advies groeit uit vaststellingen die al gedurende het schooljaar in de begeleidende klassenraad en met de leerling en zijn ouders besproken werden. Het advies wordt aan het einde van het schooljaar aan de leerling en zijn ouders meegedeeld en toegelicht.

Aanbevelingen

Het advies kadert in de visie van de school op [onderwijsloopbaanbegeleiding](#).

- Het doel van het advies is om het keuzeprocess bij de leerling te (her)activeren. Doorheen hun onderwijsloopbaan maken leerlingen werk van verschillende studiekeuzetaken, zoals horizonverruiming en zelfconceptverheldering. De klassenraad ondersteunt dit proces door een advies te formuleren. Daartoe formuleert de klassenraad antwoorden op vragen als:
  - Welke onderwijsloopbaan sluit het beste aan bij deze leerling?
  - Welke onderwijsloopbaan zal een positieve invloed hebben op de groei en de ontwikkeling van deze leerling?
- De klassenraad gaat daarbij op zoek naar een optimale afstemming tussen het profiel van de leerling en het profiel van de studierichting of het beroep. Hij streeft voor elke leerling een ononderbroken leerproces na.
- De delibererende klassenraad zoekt vooral naar elementen die van betekenis zijn in de onderwijsloopbaan en het keuzeprocess van de leerling. Hij baseert zich hiervoor onder meer op:
  - vaststellingen die al gedurende het schooljaar in de begeleidende klassenraad besproken werden;
  - het leerlingendossier, dat naast de leervorderingen ook informatie kan bevatten over de voorkeuren, interesse, mogelijkheden en beperkingen van leerling;
  - gesprekken met de leerling en de ouders doorheen het schooljaar;
  - in voorkomend geval het advies van het CLB.

Het advies komt collegiaal tot stand.

- Alle betrokken leraren die aan de leerling les geven formuleren samen voor elke leerling een advies.
- Daartoe houden de leraren hun kennis van de structuur van het secundair onderwijs op peil. Ze hebben een ruime kijk op het onderwijsaanbod en de concrete kenmerken en eisen van de **fin-**

liteiten, onderwijsvormen en de studierichtingen in de eigen school, in de eigen scholengemeenschap en in de streek. In het secundair onderwijs maken scholengemeenschappen afspraken over een objectieve leerlingenoriëntering en -begeleiding (in samenspraak met het CLB). Een goede onderwijsloopbaanbegeleiding is mede afhankelijk van de bereidheid van de klassenraden om schooloverstijgend te denken.

Bespreking van het advies met leerling en ouders

Een eenmalig advies zal moeilijker vallen, dan wanneer het een eindpunt en een logisch gevolg is van een proces dat is gelopen. Er wordt duidelijk afgesproken wie het advies met de leerling en vaak ook met de ouders bespreekt. Tijdens het gesprek neemt de collega een coachende houding aan. Deze houding impliceert onder meer dat hij vraagt naar de keuze die ouders en leerling zelf voor ogen hebben, en hoe het advies zich daartoe verhoudt.

Concrete tips vind je in punt 5.3 van de bouwsteen [Onderwijsloopbaan](#) in het vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs.

7.4.3 Een vakantietaak

Bij de toekenning in de maand juni van een oriënteringsattest A of B, kan de delibererende klassenraad van oordeel zijn dat een leerling best de basisdoelstellingen van een of ander vak gedurende de vakantie nog zou verstevigen. De leerling beëindigt zijn leerjaar met vrucht, kan met inachtneming van een eventuele clausule overgaan, maar krijgt een vakantietaak mee. Dit wordt in het schriftelijk advies opgenomen.

Een vakantietaak is altijd facultatief, neemt het statuut aan van een aanbeveling of remediëring. Het kan niet opgevat worden als een verplicht of intrinsiek deel van het schooljaar dat pas op 1 september daaropvolgend van start gaat. Maar niets houdt de nieuwe begeleidende klassenraad tegen om - binnen zijn autonome en discretionaire bevoegdheid - de kwaliteit van de afgeleverde vakantietaak te plaatsen in de eigen begeleidingsstrategie.

Reglementaire aandachtspunten

- Een vakantietaak bindt de klassenraad van het volgende schooljaar niet. Het effect zal zeker bij verandering van school gering zijn. De begeleidende klassenraad van het volgende schooljaar kan wel voortbouwen op het afgeleverde werk. Indien bijvoorbeeld blijkt dat er nog altijd een aantal hiaten zijn, kan dat de start betekenen van een nieuwe remediëring. Wat niet kan, is bv. een automatische omzetting van niet of slecht gemaakte vakantietaken in een waarschuwing; dan begeeft men zich immers op het terrein van de vorige delibererende klassenraad. Evenmin mag men de vakantietaak mathematisch mee verrekenen in nieuwe resultaten (bv. in het "dagelijks werk" van de eerste periode van het daaropvolgend schooljaar); dan krijgt men immers een vertekening van die resultaten. Het resultaat van vakantietaken kan met andere woorden niet mee ingebracht worden tijdens de delibererende klassenraad van het daaropvolgende schooljaar.
- De leerling en de ouders moeten via het schoolreglement op de hoogte gebracht worden van de impact en de betekenis van een vakantietaak, bv. met een formulering als: "*De kwaliteit van het afgeleverde werk en de ernst waarmee het uitgevoerd werd zijn belangrijke gegevens voor de begeleidende klassenraad bij het begin van het volgende schooljaar.*"
- Als het schoolteam tot gezamenlijke afspraken kan komen over de impact van een vakantietaak, is het uiteraard aan te bevelen dat die naar de ouders en de leerlingen toe geëxpliciteerd worden.

Aanbevelingen

- Een vakantietaak is vooral aangewezen voor leerlingen die zich wel inzetten, maar die het, al dan niet wegens bijzondere omstandigheden, moeilijk hebben voor één of een paar vakken.
- Leerlingen die tekorten hebben wegens een opvallend gebrek aan inzet, worden wellicht beter (ook) gestimuleerd door een waarschuwing.
- Hoewel een vakantietaak geen juridisch bindende gevolgen heeft voor de klassenraad van het volgende schooljaar, toch zou die zijn verantwoordelijkheid niet opnemen als hij de vakantietaak niet zou laten aanknopen met opvolging en begeleiding, wellicht ook zelfs met remediëring.
- Een vakantietaak mag geen sanctie, geen straf, en ook geen verkapte "waarschuwing" zijn; het is wel een studiehulp. De opgave kan dus niet lukraak aangeduid worden, maar wordt met zorg uitgekozen en wel zo dat aan de noden van elke individuele leerling tegemoet gekomen wordt.
- Van de leraar wordt verwacht dat hij de vakantietaak met aandacht zal nazien en beoordelen. Het resultaat wordt zo nodig expliciet met de leerling besproken. De terugkoppeling over de opdrachtanalyse, inhoudelijke verwerking en/of gevolgde aanpak is een belangrijke zorg.

7.4.4 Een waarschuwing

Men kan ervoor opteren bij twijfel toch een positieve beslissing te nemen en de leerling één jaar respijt te geven: de leerling krijgt in het schriftelijk advies een "waarschuwing" mee, mag naar het volgende leerjaar overgaan en krijgt één jaar tijd om een tekort bij te werken. Als er binnen het jaar, ondanks permanent begeleiden en remediëren door de leraren, geen merkbare positieve evolutie komt, dan kan dit mede leiden tot de toekenning van een oriënteringsattest B of C. De waarschuwing wordt in het schriftelijk advies opgenomen.

Reglementaire aandachtspunten

- Een waarschuwing geven voor een of meer vakken heeft geen juridisch bindende gevolgen voor de klassenraad van het volgende schooljaar. Zeker bij verandering van school zal het effect wellicht gering zijn. De (nieuwe) delibererende klassenraad kan hoe dan ook opnieuw autonoom beslissen.
- De leerling en de ouders moeten via het schoolreglement op de hoogte gebracht worden van de impact en betekenis van een waarschuwing, bv. met een formulering zoals: *“Je krijgt één jaar tijd om bij te werken. Wij zullen je hierbij helpen. We verwachten dat je een merkbare positieve evolutie doormaakt. Is dat niet het geval, dan houden we daar het volgende schooljaar rekening mee bij de eindbeoordeling.”*

Aanbevelingen

- Een waarschuwing zal vooral een afdoend middel zijn voor leerlingen die tekorten hebben wegens een opvallend gebrek aan inzet. Ze kan met een vakantietaak gecombineerd worden (zie punt 7.4.3).
Leerlingen die zich inzetten, maar het, al dan niet wegens bijzondere omstandigheden, moeilijk hebben voor een of een paar vakken worden wellicht beter geholpen door een heroriëntering of een vakantietaak. Voor hen zal een waarschuwing eerder contraproductief zijn.
- Hoewel een waarschuwing geen juridisch bindende gevolgen heeft voor de klassenraad van het volgende schooljaar, zou het jammer zijn dat de nieuwe begeleidende klassenraad in die waarschuwing geen belangrijk signaal zou zien voor opvolging en begeleiding.

- Als de leerling tijdens het schooljaar dat volgt op een waarschuwing, niet positief evolueert, mag de delibererende klassenraad zich toch niet vast laten zetten door een al te mathematische benadering. Elk oriënteringsattest B of C moet immers gemotiveerd worden vanuit een afweging van *alle* concrete gegevens in het dossier van de leerling (zie verder punt 8.1) zodat een verwijzing naar de waarschuwing alleen niet zal volstaan.

7.4.5 Advies over het al dan niet overzitten van het leerjaar

Het is **aan te bevelen** dat de delibererende klassenraad die vermoedt of weet heeft van een leerling die met een A-attest wil overzitten (vanaf het 2de leerjaar van de eerste graad), een advies formuleert als onderdeel van de studiekeuzebegeleiding. Dat advies kan aansluiten bij de vaststellingen en adviezen van de begeleidende klassenraad in de loop van het schooljaar (zie punt 7.4.1 hierboven).

Bij de uitreiking van een **oriënteringsattest B** met een clausulering die beperkter is dan *alle structuuronderdelen van twee finaliteiten of alle structuuronderdelen van drie onderwijsvormen* (vanaf het 2de leerjaar van de eerste graad) is de delibererende klassenraad verplicht om een gunstig of ongunstig advies m.b.t. het overzitten van het leerjaar te formuleren. Dit advies is bindend voor de leerling. Bij een ongunstig advies moet de leerling naar het hoger leerjaar overgaan, ook als hij van school verandert (zie punt 7.3.1.4).

7.4.6 Advies m.b.t. de arbeidsbereidheid en de arbeidsrijpheid met het oog op een mogelijke overstap naar duaal leren

Voor elke leerling die in de D/A-finaliteit en in de A-finaliteit het tweede leerjaar van de tweede graad met vrucht beëindigt (A- of B-attest), brengt de delibererende klassenraad verplicht een gunstig of ongunstig advies uit met betrekking tot:

- de arbeidsbereidheid: een jongere die gemotiveerd is om bepaalde competenties te verwerven op de werkvloer is arbeidsbereid; en
- de arbeidsrijpheid: een jongere is arbeidsrijp als hij in staat is competenties te verwerven in een opleiding die vooral bestaat uit leren op de werkvloer en gemotiveerd is om dit te doen.

Dit dubbel advies wordt gegeven omdat de leerling de mogelijkheid heeft over te stappen naar duaal leren, ongeacht het feit of de school die attesteert zelf duale structuuronderdelen organiseert. Het advies is louter informatief, dus niet bindend, en vormt geen toelatingsvoorwaarde tot duale structuuronderdelen.

Beide adviezen worden vermeld op het (model van) oriënteringsattest [A of B](#).

Aanbeveling

Duaal leren biedt voor bepaalde jongeren zeker opportuniteiten. Het advies dat moet worden uitgebracht, is echter niet-bindend. Om zo weinig mogelijk planlast te genereren, raden we de scholen aan er pragmatisch mee om te gaan. Scholen maken best gebruik van relevante informatie waarover ze reeds beschikken (vaststellingen tijdens stage, praktijklessen, observatie-activiteiten, het GFL ...). Indien men niet over voldoende relevante informatie beschikt, dan oordeelt de klassenraad best in het voordeel van de leerling.

8 Motiveringsplicht

8.1 Motiveren vanuit het globale dossier

Elke deliberatiebeslissing moet *gemotiveerd* kunnen worden. Bij discussie zal de motivering gestaafd moeten worden aan de hand van het *deliberatiedossier*. Naarmate een beslissing strenger wordt, zullen ook de eisen waaraan de motivering moet voldoen, toenemen.

Algemeen gesteld wordt van de scholen echter niet verwacht dat ze op het einde van het schooljaar elke beslissing zeer omstandig motiveren. Via de motivering moeten de leerling en/of zijn ouders wel na kunnen gaan op welke doorslaggevende elementen de beslissing van de klassenraad gebaseerd is. In de meeste gevallen zal een verwijzing naar de resultaten en hun verhouding tot de globale resultaten (dus eigenlijk de evaluatiegegevens op het schoolrapport) volstaan als motivering. Bij een betwisting kan die motivering verrijkt en uitgebreid worden op basis van andere feitelijke gegevens die in het dossier aanwezig zijn. **Op dat ogenblik kan een zicht op de niet-behaalde leerplandoelen nuttig zijn.**

Gezien het individueel karakter van de toekenning van een oriënteringsattest, mag men bij de motivering ervan niet vervallen in stijlformules (die vaak voortvloeien uit voorbeeld- of standaardformuleringen). Dat neemt niet weg dat die de klassenleerleraar of secretaris van een delibererende klassenraad bij de verwoording van de motivering wel een houvast kunnen bieden. Cruciaal is echter dat:

- *Er concrete elementen, aanwezig in het dossier van de leerling, aangevoerd worden, zoals ze ook door de klassenraad genotuleerd werden: resultaten van de vakken waarop zwak of onvoldoende gepresteerd werd, de oorzaken van/opmerkingen bij die resultaten, de doorslaggevende redenen waarop de beslissing gesteund is.*
- *De feitelijke juistheid van beslissingen, vaststellingen en adviezen van de begeleidende klassenraad blijkt uit bv. rapportcommentaren, een uitnodiging voor het oudercontact met vermelding van de reden, een terugkoppeling in de schoolagenda, ... Kan men dit niet staven op basis van documenten, dan houdt men zulke gegevens beter buiten de motivering.*

De delibererende klassenraad ligt in het verlengde van de leerlingenbegeleiding doorheen het schooljaar en steunt op het *globale dossier* van de leerling zoals dat doorheen de studieloopbaan van de leerling tot stand gekomen is.

Reglementaire aandachtspunten

- *Het met vrucht beëindigen van leerjaren van het voltijds secundair onderwijs is niet noodzakelijk gebonden aan het slagen voor afzonderlijke toetsen, examens of proeven over een deel of het geheel van de vorming. Daarom moet een delibererende klassenraad zijn beslissingen altijd baseren op alle relevante gegevens in het dossier van de leerling.*
Als een leerling slechts voor één vak een globaal tekort heeft, zal een delibererende klassenraad specifieke redenen moeten hebben om de leerling niet (onvoorwaardelijk) te laten slagen. Zelfs wanneer hij omstandig motiveert waarom de resultaten voor dat ene vak over het hele jaar (zowel wat dagelijks werk als proefwerken betreft) ondermaats zijn, dan nog is een loutere verwijzing naar slechts één tekort als motivering op zichzelf ontoereikend. De delibererende klassenraad mag zich bij zijn beraadslaging immers niet zonder meer fixeren op het tekort voor één vak, maar moet de andere concrete gegevens van het dossier afwegen tegenover dat ene tekort. Met een blik op het globale dossier zullen toch wel enkele van de volgende elementen bij de motivering betrokken moeten worden:
  - *de aard van het vak zelf: het aandeel in de totale studie (aantal lestijden);*

- de inhoudelijke analyse van het (de) vaktekort(en): welke specifieke leerplandoelen werden niet bereikt?
- de aangeboden remediëring voor het (de) “probleemvak(ken)”, en het resultaat daarvan;
- het globale jaarresultaat over alle vakken heen: dat zal minder gunstig zijn naarmate er voor andere vakken resultaten voorliggen die zwak zijn;
- de resultaten op andere vakken: zwakke resultaten zullen voor een prospectief denkende klassenraad indicatief zijn; een klassenraad mag zwakke resultaten echter niet als tekorten benaderen. Voor vakken waarvoor een leerling meer dan 50% behaalt, ligt er hoe dan ook een slaagcijfer voor;
- eerdere adviezen van de begeleidende klassenraad;
- ...

Kan de delibererende klassenraad de motivering niet op deze elementen baseren, dan is het logisch dat hij zich tot een advies beperkt (dat weliswaar niet bindend is).

- In het **1ste leerjaar A en B** is een lessentabel ingedeeld in algemene vorming (27u) en lesuren differentiatie (5u). De lesuren differentiatie zijn in het 1ste leerjaar A of B (behalve in sterke mate bij klassieke talen) niet bepalend voor de toegang tot een basisoptie in het 2de leerjaar A of B. Deze lesuren kunnen ingevuld worden als remediëring van de algemene vorming, als verdieping van de algemene vorming of als verdieping in klassieke talen.

Als een school ervoor opteert om in de eigen lessentabel voor een vak van de algemene vorming meer uren dan het aanbevolen minimum van de modellessentabel van Katholiek Onderwijs Vlaanderen in te richten, dan betreft het veelal gewoon een uitbreiding van het aantal uren algemene vorming (bv. van 27 naar 28 lesuren). Het is dan de keuze van de school om tijdens die lesuren aan de optimale realisatie van de basisdoelen van het leerplan of aan verdieping te werken. Dat kan gepaard gaan met een interne differentiatie binnen een klasgroep. Het gaat echter om één leerplan.

Lesuren differentiatie kunnen ook in de vorm van een apart vak of aparte vakken aangeboden worden. Ze zijn dan een wezenlijk onderdeel van het geheel van de vorming, en dus van het globale dossier van de leerling. Ze mogen niet geïsoleerd benaderd worden. De mate waarin een dergelijk vak op zich meespeelt tijdens een delibererende klassenraad, is afhankelijk van de specifieke deliberatievraag. In het 1ste leerjaar A of B is het belang ervan uiteraard relatief, maar dat de resultaten die een leerling van het 1ste leerjaar A bijvoorbeeld behaalt voor het vak Latijn, bepalend zullen zijn voor de verdere mogelijkheden van deze leerling in de basisoptie "klassieke talen (Grieks en Latijn)" is vanzelfsprekend.

- In het **2de leerjaar A** bestaat een lessentabel uit algemene vorming (25u), lesuren differentiatie (2u) en basisoptie (5u). Het keuzegedeelte (lesuren differentiatie en basisoptie) is niet bepalend, noch een voorafname op de studiekeuze naar de tweede graad: de keuze voor om het even welk studiedomein blijft mogelijk.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen schrijft voor alle basisopties leerplannen naar rato van 5 lesuren. De 2 lesuren differentiatie uit het keuzegedeelte worden besteed aan verdieping en/of remediëring van de algemene vorming of een verdieping in klassieke talen. Net als in het 1ste leerjaar vormt het keuzegedeelte een wezenlijk onderdeel van het globale dossier van de leerling. De lesuren differentiatie en basisoptie mogen niet geïsoleerd benaderd worden, behalve voor de vakken Latijn (en Grieks) in de basisoptie klassieke talen.

- In het **2de leerjaar B** bestaat een lessentabel uit algemene vorming (20u), lesuren differentiatie (2u) en basisoptie (10u). Het keuzegedeelte (lesuren differentiatie en basisoptie) is niet bepalend, noch een voorafname op de studiekeuze naar de tweede graad: de keuze voor om het even welk studiedomein blijft mogelijk.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen schrijft voor alle basisopties leerplannen naar rato van 5 lessen. Op die manier kan de leerling twee basisopties kiezen uit het aanbod van de school. Voor STEM-technieken kan er op basis van het leerplan een uitbreiding zijn naar 10 lessen omwille van de diverse contexten die de school aan bod kan laten komen om de basisoptie vorm te geven (Elektriciteit, Hout en bouw, Mechanica, Land- en tuinbouw, Printmedia, Schilderen en decoratie ...) en met het oog op een goed overwogen keuze voor een domein en voor een studierichting in de tweede graad. Dat geldt eveneens voor de basisoptie Maatschappij en welzijn. De 2 lessen differentiatie uit het keuzegedeelte worden besteed aan verdieping en/of remediëring van de algemene vorming.

Net als in het 1ste leerjaar vormt het keuzegedeelte een wezenlijk onderdeel van het globale dossier van de leerling. De lessen differentiatie en basisoptie mogen niet geïsoleerd benaderd worden.

- In de tweede graad is een lessentabel ingedeeld in vakken van de basisvorming, vakken van de specifieke vorming of vakken die algemene vorming en specifieke vorming combineren tot één geheel. De vraag rijst welke impact dat heeft op het benaderen van de leerling vanuit het globale dossier.
  - Cesuurdoelen in de 2de graad D-finaliteit zijn ingebed in een leerplan dat ofwel enkel betrekking heeft op specifieke vorming, ofwel algemene vorming en specifieke vorming combineert tot één geheel. Vermits voor alle leerplannen geldt dat de leerplandoelen in voldoende mate moeten bereikt worden, geldt dat evenzeer voor de onderliggende cesuurdoelen.
  - In het geval de cesuurdoelen de basis vormen van een leerplan dat enkel betrekking heeft op de specifieke vorming (bv. Economie, Latijn, Filosofie ...), dan kan het niet in voldoende mate bereiken van de leerplandoelen (en dus de onderliggende cesuurdoelen) leiden tot een clausulering. In het geval de cesuurdoelen samen met eindtermen algemene vorming de basis van een leerplan vormen (bv. wiskunde ...), geldt het leerplan als één geheel. In het leerplan wordt geen onderscheid gemaakt tussen leerplandoelen gebaseerd op eindtermen en leerplandoelen gebaseerd op cesuurdoelen. Dat is weinig zinvol en ook niet altijd mogelijk; in een aantal gevallen versterken eindtermen en cesuurdoelen elkaar.
  - Bij een leerplan dat eindtermen en cesuurdoelen combineert is het zeker voor de domeinoverschrijdende richtingen zo dat de cesuurdoelen slechts een beperkt deel van het leerplan en dus van de onderwijstijd innemen. Het onvoldoende realiseren van de betrokken leerplandoelen kan er op basis van een valide en betrouwbare evaluatie nooit toe leiden dat leerlingen een jaartekort behalen voor dat vak. Clausuleren louter op basis van het niet bereiken van de cesuurdoelen zal daarom niet mogelijk zijn.
  - Als een school ervoor opteert om in de eigen lessentabel voor een vak meer uren in te richten dan het aanbevolen minimum van de lessentabel voorgesteld door Katholiek Onderwijs Vlaanderen, dan betreft het gewoon uren basisvorming of specifieke vorming. Die uren kunnen besteed worden aan de optimale realisatie van de doelstellingen van het leerplan.
  - Daarnaast kunnen ook complementaire vakken aangeboden worden. Voor de invulling van complementaire uren reikt Katholiek onderwijs Vlaanderen een aantal leerplannen aan ter inspiratie. Ook complementaire vakken zijn een deel van het globale dossier van de leerling. Ze mogen niet geïsoleerd benaderd worden. De mate waarin een complementair vak tijdens een delibererende klassenraad meespeelt, zal afhankelijk zijn van de specifieke deliberatievraag die, afhankelijk van het leerjaar, gesteld wordt. Het (relatief) belang ervan zal bij betwisting aangetoond moeten worden.

8.2 Formalisering

8.2.1 Oriënteringsattest

De delibererende klassenraad moet de toekenning van een oriënteringsattest A met verplichte re-mediëring, een oriënteringstest A met **uitsluiting** van één of meerdere basisopties en/of pakketten van de basisopties of een oriënteringsattest B of C schriftelijk motiveren. Dat kan onder uiteenlopende vorm maar moet wel strikt individueel-gericht zijn. De school moet ook verwijzen naar de mogelijkheid tot beroep en naar de daarbij te volgen procedure.

Reglementaire aandachtspunten

- Een mondelinge toelichting volstaat niet.
- Er mag geen informatie verstrekt worden die toelaat een vergelijking te maken met beslissingen die over andere leerlingen genomen werden. Uitsluitend informatie die de betrokken leerling en/of ouders rechtstreeks aanbelangt, dient ter beschikking gesteld te worden.
- De beroepsmodaliteiten (termijn, vormvereisten, ...) moeten - conform de formulering in het schoolreglement - expliciet meegedeeld worden. Een verwijzing naar het schoolreglement alleen is niet voldoende.

Aanbevelingen

- Het staat de school vrij te bepalen hoe ze dat zal concretiseren. Volgens Katholiek Onderwijs Vlaanderen zijn deze principes belangrijk:
  - het document moet de genomen beslissing op een ondubbelzinnige en constructieve manier aan de ouders meedelen zodat zij de draagwijdte en de bedoeling van de deliberatie-uitspraak goed kunnen inschatten en een juiste studiekeuze kunnen maken;
  - er mag geen tegenstrijdigheid bestaan tussen dat document en de notulen;
  - het document zou eerder een mogelijke beroepsprocedure moeten afwenden, dan dat het er aanleiding toe geeft;
  - het document mag niet toelaten te vergelijken met beslissingen die genomen werden t.o.v. andere leerlingen (zie reglementair aandachtspunt).
- Omdat niet alle genotuleerde gegevens (bv. al dan niet stemming, eventueel het resultaat van de stemming ...) in dat kader even relevant zijn, geeft Katholiek Onderwijs Vlaanderen de scholen de raad zich te beperken tot een uittreksel uit de notulen. Men geeft dan alleen die elementen die specifiek verduidelijking geven bij de beslissing met de klemtoon op de studiemogelijkheden die men openlaat, tot de resultaten van de vakken waarop zwak of onvoldoende gepresteerd werd, de oorzaken van/opmerkingen bij die resultaten, de doorslaggevende redenen waarop de beslissing gesteund is.
- Eventueel kan men in een uitgebreide rubriek op het schoolrapport voorzien. Vooral hier is het gevaar echter groot dat men onzorgvuldige formuleringen hanteert.
- De informatie die men bezorgt, bevat geen kwetsende of ontmoedigende formuleringen.

8.2.2 Notulen

Van de beslissingen van de delibererende klassenraad worden opgemaakt:

- Een proces-verbaal is een lijst van de geslaagde en niet-geslaagde leerlingen (op basis van een door de overheid verplicht model).
- Notulen, dit is een samenvatting van de elementen die tot de beslissingen geleid hebben, waaronder eventueel het resultaat van een stemming.

Het is reglementair verplicht de elementen die bepalend zijn voor de beslissingen van de delibererende klassenraad te synthetiseren en te notuleren. Het gaat hoofdzakelijk om een weergave van de doorslaggevende gegevens uit het concrete leerlingendossier.

Reglementaire aandachtspunten

- Notulen moeten in dat geval het resultaat van de stemming bevatten. Uiteraard gaat het alleen om het globale resultaat, niet over de hoofdelijke stemmen.
- Notulen bevatten in dat geval ook bijkomende proeven en adviezen (met inbegrip van vakantietaken en waarschuwingen).
- Notulen worden altijd door de voorzitter en drie leden van de delibererende klassenraad ondertekend.
De ondertekening mag elektronisch. Gezien het officiële karakter van de notulen, dient het dan wel om een gekwalificeerde elektronische ondertekening (via eID of via de Itsme-applicatie) te gaan.
- Er zijn nieuwe, afzonderlijke notulen noodzakelijk in geval van:
  - een (eventuele) nieuwe beraadslaging op basis van bijkomende proeven (ook per klas of per leerjaar);
  - een nieuwe voltallige vergadering(en) als gevolg van een beroepsprocedure. Veranderingen aanbrengen aan de oude notulen moet als een vervalsing ervan beschouwd worden.
- Ouders kunnen altijd uitleg of inzage vragen en/of om een fotokopie van de notulen verzoeken. Uiteraard kunnen zij alleen een specifiek belang aantonen t.a.v. hun eigen kind en zou de expliciete kennisneming van de notulen over de andere leerlingen een inbreuk zijn op hun privacy.
- De notulen van de delibererende klassenraad moeten vijf jaar in het schoolarchief bewaard blijven.

Aanbevelingen

- Vooral bij beslissingen die aangevochten kunnen worden, is het handig terug te kunnen grijpen naar de notulen. Voor A-attesten volstaat een eenvoudige verwijzing naar de rapportgegevens, terwijl voor A-attesten met opgelegde remediëring, of met uitsluiting van één of meerdere basisopties en/of pakketten van basisopties en voor B- en C-attesten een omstandige gesynthetiseerde verantwoording meer dan wenselijk is. Bij B-attesten voegt de delibererende klassenraad in voorkomend geval ook de motivering toe waarom hij een negatief of positief advies tot overzitten geeft.
- Het notuleren gebeurt liefst nog tijdens de deliberatievergadering zelf. Het kan de taak zijn van de klassenleraar, maar kan het best aan een toegevoegde secretaris toevertrouwd worden. Veelal is dat iemand van het ondersteunend personeel.
- De wijze waarop die notulen opgemaakt worden, is vrij. Deze gegevens lijken onontbeerlijk te zijn:
  - graad, leerjaar, structuuronderdeel, eventueel klas;
  - samenstelling van de delibererende klassenraad: voorzitter, stemgerechtigde leden, raadgevende leden (aanduiden wie gewettigd of wegens overmacht afwezig was);
  - naam en voornaam van de leerlingen (met geboortedatum);
  - voor elke leerling de conclusie van de klassenraad:
    - bijkomende proeven, oriënteringsattest A, oriënteringsattest A met verplichte remediëring, oriënteringsattest A met uitsluiting van één of meerdere basisopties en/of pakketten van basisopties, oriënteringsattest B of oriënteringsattest C;
    - advies;

- indien stemming, het resultaat van die stemming;
- voor leerlingen die een oriënteringsattest A behalen:
  - verwijzing naar rapportgegevens;
  - (eventueel) advies;
- voor leerlingen die een oriënteringsattest A met verplichte remediëring, oriënteringsattest A met **uitsluiting** of een oriënteringsattest B of C behalen:
  - globaal resultaat;
  - vakken waarvoor onvoldoende of zeer zwak gepresteerd werd (eindresultaten en evolutie) met:
    - de oorzaken van het falen;
    - eventueel andere opmerkingen;
    - remediëring of studiebegeleiding gedurende het schooljaar, en het resultaat daarvan.
  - gemotiveerde conclusie van de delibererende klassenraad (vanuit globaal resultaat en vakresultaten) eventueel met inbegrip van het advies.
Alleen die elementen worden meegedeeld als expliciete verantwoording van een oriënteringsattest A met verplichte remediëring, een oriënteringsattest A met **uitsluiting** van één of meerdere basisopties en/of pakketten van basisopties, of een oriënteringsattest B of C;
Bij een B-attest voegt de delibererende klassenraad in voorkomend geval ook de motivering toe waarom hij een negatief of positief advies tot overzitten geeft;
- handtekening van de voorzitter en drie leden van de delibererende klassenraad.
- Aangezien aan een definitieve beslissing verschillende vergaderingen van de delibererende klassenraad vooraf kunnen gaan (bijkomende proeven, betwisting), is het aan te raden de notulen te dateren op de effectieve deliberatiedatum. Zo kan het chronologisch verloop van die vergaderingen achteraf bewezen worden.

